

TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ÇEVRE SORUNLARI ALGISI 2020

TÜRKİYE'DE HALKIN YARISINA GÖRE,
İKLİM KRİZİ VİRÜSTEN
DAHA BÜYÜK BİR TEHDİT

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

İklim Haber Hakkında

İklim Haber, iklim bilimi, iklim politikaları ve iklim ekonomisi hakkında en güncel gelişmeleri paylaşan bir haber sitesidir. İklim Haber, tarafsız ve veri odaklı haberler yayınlar. Bu şekilde, iklim değişikliğini, bilimsel, ekonomik ve politik boyutları ile ele almaya odaklanarak, doğru ve tarafsız bilgiyi yaygınlaştırmayı amaçlar.

İklim Haber, EKOLOGOS Sürdürülebilirlik Yönetim ve İletişim Hizmetleri Ltd. Şti. tarafından kurulmuş kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Türkiye'de bilimsel temellerde yürütülen iklim değişikliğini tartışmalarına katkı sunmak amacıyla kurulmuştur.

iklimhaber.org

KONDA Araştırma Hakkında

KONDA bir araştırma ve danışmanlık şirketi olarak en temelde bilgi üreten ve bu bilgiyi ihtiyaca yönelik olarak yorumlarıyla anlamlandıran bir kuruluştur.

Tarhan Erdem'in 1986 yılında kurduğu KONDA Araştırma ve Danışmanlık Şirketi 31 yıldır araştırmalar aracılığıyla Türkiye toplumunu anlamaya, anlatmaya ve böylece anlaşılır kılmaya çalışıyor.

Toplumun değişen dinamiklerini gözlemleyip, bu değişimlerle ilgili analizler yapıyor. Sadece var olan durumu değerlendirmekle kalmayıp toplumsal dalgaların ne yöne doğru hareket edeceğine dair öngörüler ortaya koyuyor. KONDA'nın analizleri ve öngörülerini özel veya kamu her türlü ölçekte kurumun stratejilerini belirlemede ve toplumsal bir temele oturtmasına katkı sağlıyor.

Yazarlar:

Barış Doğru (EKIOQ – İklim Haber), Bulut Bağatır (İklim Haber), Eren Pultar (KONDA Araştırma),

Kasım 2020

GİRİŞ

İklim Haber olarak KONDA Araştırma ve Danışmanlık ile birlikte 2018 ve 2019 yıllarında Türkiye’de iklim değişikliği algısı üzerine yaptığımız araştırmaların devamını niteliğindeki “Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” araştırması yine tahmin edilmesi zor ve şaşırtıcı sonuçlar ortaya koydu. Bundan önceki iki çalışmamız ile Türkiye toplumunun önemli çoğunluğu için, politik ve sosyoekonomik durumlarından bağımsız olarak, iklim değişikliğinin endişe verici bir olgu olduğunu ortaya koymuştuk.

KONDA Araştırma ve Danışmanlık ile beraber yürüttüğümüz bu çalışmalarda, Türkiye’de her dört kişiden üçü iklim değişikliğinden endişelendiğini ifade ederken, toplumun dörtte biri bu konuda gerekli önlemlerin alınacağına hiç ihtimal vermiyordu.

İklim Haber ve KONDA Araştırma ve Danışmanlık, bu yıl da, her yıl derinleşen iklim krizi ile ilgili toplumun ne düşündüğüne dair algıyı ölçmek için bir araya geldi. 2020 yılı için sorularımızı hazırlarken, dünyanın yüzleştiği COVID-19 krizini, COVID-19 sonrasında ekonomik iyileşme planlarını, son bir yılda iklim değişikliği konusunda yaşananları ve iklim değişikliğiyle ilgili ülkemizde ve dünyada yapılan araştırmaları göz önünde tutmayı hedefledik.

“Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” bu kapsamda, COVID-19 pandemisi gibi tüm hayatımızı etkileyen bir krizle birlikte Türkiye’de iklim değişikliğinin etkilerinin, durumun aciliyetinin ve iklim eylemi alanında gösterilen çabaların nasıl algılandığını anlamayı amaçlıyor.

Her ne kadar dünya pandemi gibi bir başka küresel kriz karşısında sınav verse de iklim değişikliği konusunda COVID-19 ile birlikte paralel giden gelişmeler yaşandı. Avrupa Birliği, Avrupa Yeşil Düzeni (Green Deal) planı ile 2050’ye kadar karbon nötr olma hedefini duyururken, bu açıklamayı Çin’in, Japonya’nın ve Güney Kore’nin karbon nötr olma hedefleri takip etti. Tüm dünyada COVID-19 krizi sonrasında yeşil ekonomik iyileşme tartışmaları hız kazandı. Devletlerden iklim krizinin en büyük sorumlularından fosil yakıt gibi kirlenici sektörleri desteklememeleri talebi giderek güçlenirken, ekonomi kurtarma paketlerinde asıl payı yeşil işlerin alması gerektiği hatırlatıldı.

2018 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından yayımlanan “1,5°C Küresel Isınma Özel Raporu” verilerinin de ortaya koyduğu gibi, iklim krizine karşı yaşamın her alanında hızlı, geniş kapsamlı ve benzeri görülmemiş değişikliklere ihtiyaç duyuluyor. 2020 yılı COVID-19 nedeniyle, 2019 gibi “iklim eylemi” talebi çerçevesinde güçlü bir yıl olmasa da eylemler online platformlara taşındı, “iklim için okul grevi” eylemleri Avrupa Birliği nezdinde başta olmak üzere liderler üzerindeki baskıyı arttırdı. Türkiye’de yapılan okul grevleri de her geçen gün yaygınlaşırken, iklim eyleminin ve yeşil ekonomik dönüşümün merkezi ve yerel yönetimlerde öncelikli konulardan biri olması gerektiğine dair sesler de giderek yükseldi. Yaşananlar doğrultusunda, “Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” anketi kapsamında; iklim krizi ve COVID-19’un yarattığı tahribatın kıyaslanmasına, COVID-19 sonrasında ekonomik iyileşme tercihlerine, iklim değişikliğinin sebeplerine, iklim değişikliğine dair endişelere ve Türkiye’deki etkilerine, Türkiye’nin iklim eylemi kapsamında neler yapabileceğine ve Türkiye’deki enerji tercihlerine dair sorular yöneltmeyi uygun bulduk.

Bu amaçlar çerçevesinde, Türkiye’nin 32 ilinin merkez dahil 105 ilçesine bağlı 190 mahalle ve köyünde 3431 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülerek, 11 soru yöneltildi. Verilen yanıtlar, siyasi ve toplumsal tercihler ve eğilimlere dair soruların yanıtlarıyla eşleştirildi. Her mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulandı. Araştırma, KONDA Araştırma ve Danışmanlık’ın ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 1 Kasım 2015 Genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırladığı örnekleme yürütüldü. Türkiye’nin 15 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanan bu örnekleme, araştırmamızın bulgularımızın hata payı, %95 güven aralığında +/- 1,7, %99 güven aralığında % +/- 2,3’tür. Anket kapsamında, European Perceptions of Climate Change 2017 adlı araştırma ile European Social Survey’in 2017 yılında 18 Avrupa ülkesinde yaptığı çalışmadan da faydalandık.

İklim Haber ve KONDA Araştırma

YÖNETİCİ ÖZETİ

Pandeminin Gölgesindeki İklim Krizi

Bilim insanları iklim değişikliğinin etkilerinin giderek daha da yoğunlaştığını ardı ardına yayımlanan araştırmalarla ortaya koyarken, uzmanlar yaşamı alt üst eden bu sorunu çözmek için önümüzdeki 10 yılın son derece kritik olduğunu belirtiyorlar. IPCC tarafından yayımlanan 1.5°C Özel Raporu, insanların dünyamın, sanayi öncesi döneme göre yaklaşık 1,0°C ısınmasına halihazırda sebep olduğunu, küresel ısınmanın şimdiden kuraklık ve seller gibi aşırı hava olayları, deniz seviyesinde yükselme ve Arktik denizinin erimesi olarak etkilerini göstermeye başladığını tartışmasız bir şekilde ortaya koyuyor.

İklim Haber ve KONDA’nın 2018 yılında yaptığı “Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı ve Enerji Tercihleri Araştırması” toplumun ilk tercihinin güneş enerjisi olduğunu gözler önüne sermişti. 2019 yılındaki “Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı” araştırması ise 2018’deki gibi Türkiye toplumunun iklim değişikliğinin gerçekliği ve tehdidin büyüklüğü konusunda mutabık olduğunu göstermişti.

2020 yılı ise tüm dünya gündemini değiştiren bir salgına şahitlik ediyor. Kasım 2020’de Glasgow’da yapılması planlanan 26. Taraflar Konferansı’nı (COP26) da erteleyen COVID-19, iklim krizinin ufak bir gösterimi gibi, tüm normalleri alt üst etti. Beraberinde büyük bir ekonomik krizi getiren COVID-19, dünyamın kısa bir sürede büyük çaplı bir kriz karşısında kendisini sınımasına neden oldu. İklim eylemi ise özellikle salgının başlangıcında gündemden düştü. Devletler, sokağa çıkma yasağı ve diğer kısıtlamalardan kaynaklanan ekonomik buhranla mücadele etmek adına ekonomik iyileşme paketlerini birer birer açıklarken, bu paketlerden hangi sektörlerin yararlanacağı ise en büyük tartışma konusuydu. STK’lar ve genç iklim eylemcileri, devletlerin pandemiye fosil yakıt gibi kirletici sektörleri krizden çıkartmak için bahane olarak kullanmaması adına küresel ölçekte büyük baskı yarattılar.

Tüm bu tartışmaların içerisinde ise Avrupa Birliği’nin Yeşil Düzey planı dahilindeki 2050’de iklim nötr olma taahhüdü, Çin’in 2060 taahhüdü ve hatta Joe Biden’ın

ABD Başkanı seçilmesiyle birlikte ABD’nin yeniden işin içine girmesi iklim eylemi adına umut tazeleyen gelişmeler. Tüm bu yaşananlar sırasında, iklim değişikliği kaynaklı afetlerin verdiği hasarlar hem Türkiye’de hem de dünyada etkisini artırmaya devam etti.

“Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” araştırması, giderek derinleşen iklim krizinin, pandemi döneminde Türkiye’deki etkilerine, enerji yatırımı tercihlerine, ülkemizde iklim değişikliğine karşı gösterilen çabaların nasıl algılandığına ve yine bu kapsamda neler yapılması gerektiğine odaklanıyor. İklim Haber ve KONDA Araştırma ile yürütülen bu anket çalışması çerçevesinde, Türkiye’nin 32 iline bağlı 105 ilçenin 190 mahalle ve köyünde 3431 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşmelerde iklim değişikliği konusunda 11 soru soruldu ve bu soruların yanıtları, diğer siyasi ve toplumsal tercihler ve eğilimlere ilişkin yanıtlarla karşılaştırıldı.

İklim Değişikliği Endişesi Büyüyor

Daha önceki iki çalışmada da yöneltilen “İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?” sorusunu bu yıl da “Endişeliyim” ve “Çok endişeliyim” diye cevaplayanların toplamı yaklaşık %70’i (%69,3) bulurken (2018’de %74,7 ve 2019’da %60,5), “Endişeli değilim” ve “Hiç endişeli değilim” diyenlerin toplam oranı ise sadece %17,2’de kalıyor.

İklim Krizi Kaynaklı Afetler Artıyor

Üç yıldır katılımcılara yöneltilen “Sizce son yıllarda Türkiye’de sel, fırtına, aşırı sıcaklık, kuraklık gibi düzensiz hava olayları arttı mı, azaldı mı?” sorusuna, “Arttı” yanıtı verenlerin oranı ise geçen yıla göre (%71,1) büyük bir artış göstererek %85,2’ye ulaşmış durumda. “Azaldı” diyenlerin oranı ise yıldan yıla daha da düşüyor: %6,5 (2018), %5,4 (2019) ve %2,5 (2020).

İklim Krizi İnsan Faaliyetlerinin Sonucu!

Bu yıl katılımcılara ilk kez yöneltilen “İklim değişikliğine dair düşüncenizi şimdi okuyacaklarımdan hangisi daha iyi açıklıyor?” sorusunu, katılımcıların %71,4’ü “İnsan faaliyetlerinin sonucudur” derken, %28,6’sı

ise “Doğal bir süreçtir” şeklinde cevapladı. Katılımcılara iklim değişikliğinin sebepleri sorulduğunda ilk üç sırada ormanların ve yeşil alanların yok olması (%65,7), petrol kullanımı (%41,6) ve kömür madenciliği ve kömürden elektrik üretimi (%32,6) cevapları yer aldı.

Türkiye’de yurttaşların iklim değişikliği konusundaki yüksek farkındalığını test etmeye yönelik bu seneki bir başka soru ise, “Kimileri iklim değişikliğinin koronavirüsün yarattığından daha da büyük bir krize, tahribata yol açacağını söylüyor. Sizin düşüncenizi şimdi okuyacaklarımdan hangisi daha iyi açıklıyor?” oldu. Katılımcıların %51,5’i “Evet, iklim krizi virüsten daha büyük krizdir” yanıtını verdi. “İklim krizi de ciddi ama o kadar acil bir mesele değil” yanıtı %42 oranına ulaşırken, “İklim krizi diye bir şey yoktur” diyenlerin oranı ise sadece %6,5.

“İklim Değişikliğine Karşı Tarım ve Yenilenebilir Enerjiye Yatırım Yapılmalı”

“Koronavirüs sonrası hangi sektörler yatırım yapılması gerekir?” sorusuna “Yenilenebilir enerji” yanıtı verenler %36,5, “Tarım” diyenler %53’ü bulurken, “İnşaat” diyenler sadece %8,7, “Kömür, gaz gibi yakıtlar” diyenler ise %13 gibi bir oranda kaldı.

“Türkiye iklim değişikliğine karşı ne yapmalı?” çoktan seçmeli sorusuna ise katılımcıların %75,7’si “Yeşil alanları korumalı” şeklinde yanıt verirken, “Termik santralleri kapatmalı” yanıtını verenlerin oranı %23,1’i buldu. “Binalarda enerji verimliliğini artırmalı” diyenler %30,4, “Ulaşımdan kaynaklı karbondioksiti azaltmalı” diyenler %38,5 olurken, “Uluslararası anlaşmalara uymalı” seçeneği %15,6 oranını buldu.

“En Ucuzu Güneş”

Katılımcılara “Bildiyiniz kadarıyla hangi kaynaktan elektrik üretmek daha ucuz, daha düşük maliyetli?” sorusu da yöneltildi. Katılımcıların %62,7’si “Güneş” ve %23,9’u “Rüzgar” şıkkını tercih ederken, “Kömür” %5,2, ve “Doğalgaz” %4 oranında kaldı.

2020 araştırmasında “Ekonomik kalkınma için ormanlar kesilebilir” cümlesine dair katılımcıların değer-

lendirmeleri de son derece dikkat çekici. “Kesinlikle yanlış” diyenlerin oranı %55,5, “Yanlış” diyenlerin oranı %29,4 ile toplamda yaklaşık %85’lik bir kesim bu yargının karşısında yer alırken, “Doğru” ve “Kesinlikle doğru” diyenlerin oranı toplamda sadece %6.

“Ekonomik Kalkınma Uğruna Çevre Kirliliğine Göz Yumulamaz”

Araştırma kapsamında yöneltilen “Hidroelektrik santrallerle (HES) ilgili” soruyu, “Bu konu çok abartıldı, HES’lerin kurulması lazım” diye cevaplayanların oranı %29,9’da kalırken, “Doğaya ve köylüye çok zarar oluyor, asla kurulmamalı” diyenlerin oranı 2020 araştırmasında düzenli bir artışla, %70,1’e ulaştı. Bu oran, 2018’de %62,8 ve 2019’da %66,8 olarak belirlenmişti.

2020 Araştırması’nda yine benzer bir şekilde, “Madenlerin ekonomiye kazandırılması için çevre kirliliğine göz yumulabilir” yargısı da, katılımcıların büyük bir oranı tarafından reddedildi: “Kesinlikle yanlış” (%39,9) ve “Yanlış” (%36,1) cevapları toplamda %76’ya ulaşarak toplumda yükselen çevre hassasiyetini bir kez daha gösterdi.

Tüm bu sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye halkının iklim ve çevre konuları hakkında tahmin edilenin üstünde bir farkındalığa ve ilgiye sahip olduğunu söylemek mümkün. İklim krizinin, sayısı artan aşırı hava olaylarıyla birlikte gittikçe büyüyen bir kriz olduğunun farkında olan önemli bir toplumsal kesim, iklim krizinin insan faaliyetlerinin bir sonucu olduğunu da biliyor. Aynı kesimler, iklim krizini pandeminin yarattığı krizden bile daha önemli buluyor, pandemi sonrası ekonomiyi kalkındırmak için yeşil ekonomi seçeneklerini tercih ediyor. Güneş ve rüzgar gibi temiz enerjilerin daha ucuz olduğunun da farkında. Son yıllarda artan çevre bilinci ve farkındalığıyla birlikte daha temiz, daha yeşil bir ülke talebinde bulunan insanların sayısı gittikçe artıyor. Ekonomik kalkınma pahasına olsa dahi çevrenin kirletilemeyeceğini düşünen %85’lik kesim, bundan sonra ülkede yapılacak kirli yatırımların daha fazla tepki çekebileceğine de işaret eden bir gösterge.

%71,4: “İklim Değişikliği, İnsan Kaynaklı Bir Kriz”

İklim Haber olarak KONDA Araştırma ve Danışmanlık ile birlikte 2018 ve 2019 yıllarında Türkiye’de iklim değişikliği algısı üzerine yaptığımız araştırmaların devamı niteliğindeki “Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” araştırması yine tahmin edilmesi zor ve şaşırtıcı sonuçlar ortaya koydu. Tüm dünyayı et-

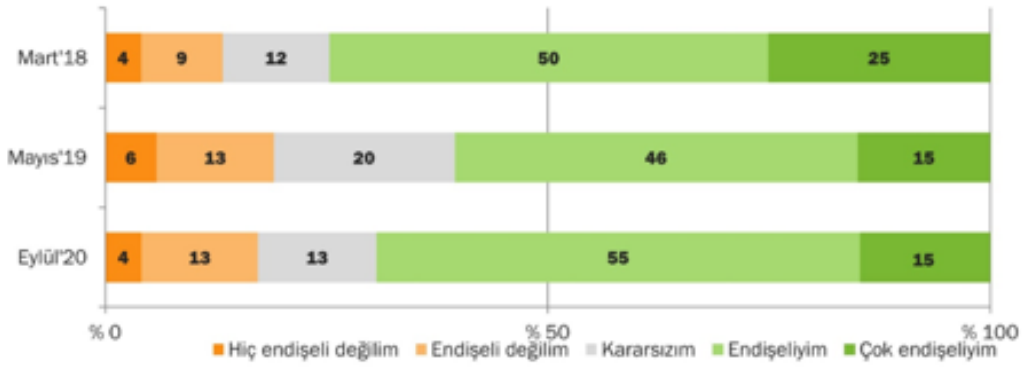
kisi altına alan ve ekonomiden toplumsal cinsiyet eşitliğine, istihdamdan bazı sektörlerin çöküşüne kadar derin etkiler bırakan pandemi sürecinde yapılan 2020 araştırması, iklim değişikliği farkındalığı konusunda Türkiye toplumunda bir gerilemeye neden olmadığını; tam tersine önemli gelişmeler yaşandığını gözler önüne serdi.

%70: “İklim Değişikliğinden Endişeliyim”

Geçtiğimiz iki yıl art arda yöneltilen “İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?” sorusu bu yıl da tekrarlandı ve geçtiğimiz araştırmalarla paralel sonuçlar ortaya çıktı. Türkiye’de her 10 kişiden yedisi iklim değişikliği konusunda endişeli olduğunu söylüyor. Ankete katılanların %54,6’sı “Endi-

şeliyim” derken, %14,7’si ise “Çok endişeli” olduğunu ifade ediyor. “Endişeliyim” ve “Çok endişeliyim” cevaplarının toplamı yaklaşık %70’i (%69,3) bulurken (2018’de %74,7 ve 2019’da %60,5), “Endişeli değilim” ve “Hiç endişeli değilim” diyenlerin toplam oranı ise sadece %17,2.

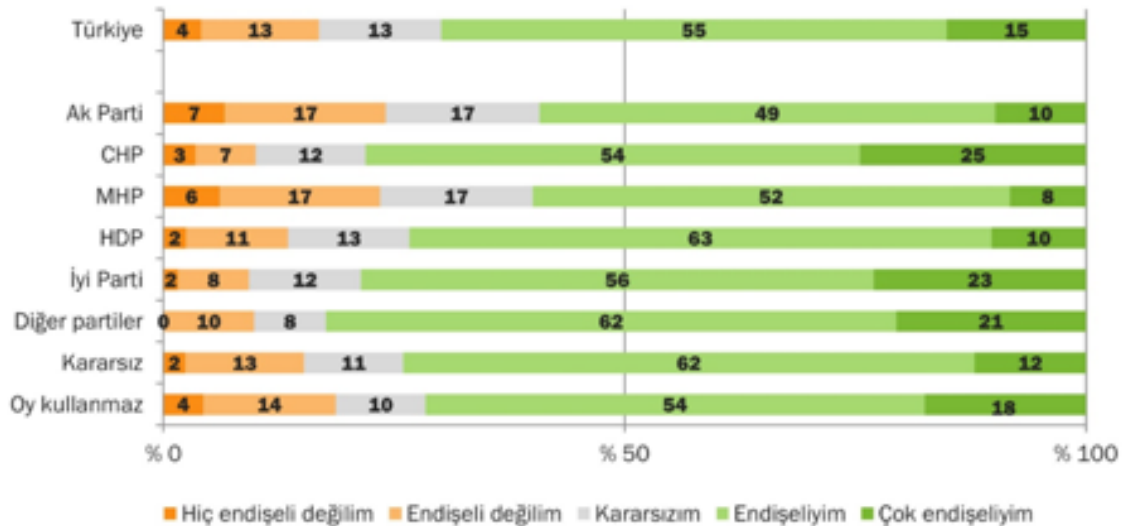
İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?

Elde edilen sonuçlardan iklim değişikliğinin toplumun büyük bölümü için önemli bir kaygı alanı olmaya devam ettiğini görüyoruz. “İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?” sorusu siyasi tercihlerle karşılaştırıldığında ise CHP’ye ve İyi Parti’ye

oy verenlerin iklim konusunda en endişeli kesim olduğu görülüyor. AK Parti’ye oy verenlerin %49’u endişeli (2019’da %42), %10’u (2019’da %9) ise çok endişeli olduğunu ifade ediyor.

İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?

%85,2: “Afetler Artıyor”

İki yıldır katılımcılara yöneltilen “Sizce son yıllarda Türkiye’de sel, fırtına, aşırı sıcaklık, kuraklık gibi düzensiz hava olayları arttı mı, azaldı mı?” sorusuna, “Arttı” yanıtını verenlerin oranı geçen yıla göre (%71,1)

büyük bir artış göstererek %85,2’ye ulaşmış durumda. “Azaldı” diyenlerin oranı ise yıldan yıla daha da düşüyor: %6,5 (2018), %5,4 (2019) ve %2,5 (2020).

AK Parti’ye oy verenlerin %82’si, CHP’ye oy verenlerin ise %88’i Türkiye’de afetlerin arttığını düşünüyor. Bu konuda en yüksek oran ise %90 ile HDP seçmenlerine ait.

Üniversite mezunlarının %88,3’ü afetlerin arttığını ifade ederken, eğitim durumu lise olanlarda bu oran %84,6, lise altında eğitim alanlarda ise %84,8.

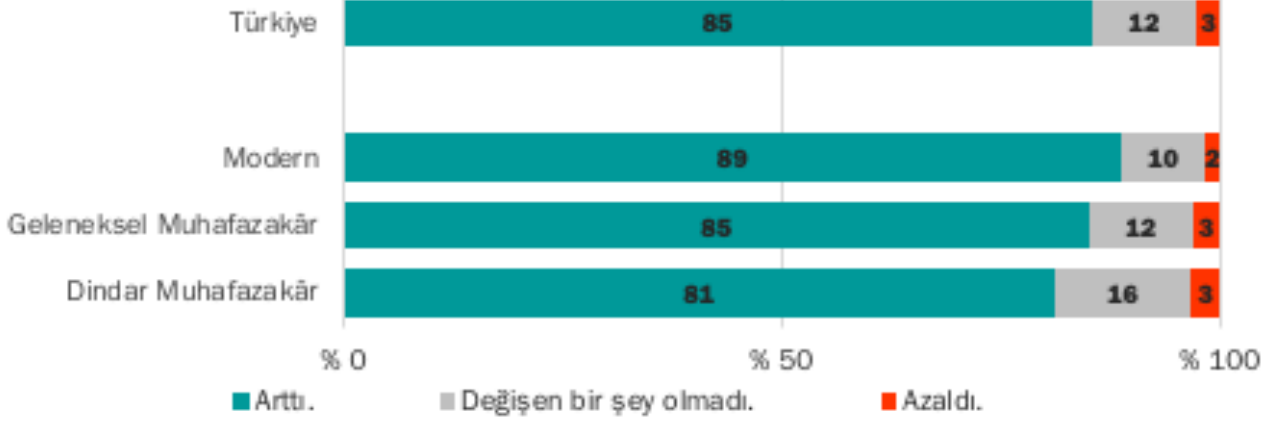
Hayat tarzı kümesine bakıldığında ise kendilerini dindar muhafazakârlar olarak tanımlayanlar %81,3 (2019’da %64), geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayanlar %85 (2019’da %72), modern olarak tanımlayanlar ise %88,8 (2019’da %75) oranında afetlerin arttığını düşünüyor.

Sizce son yıllarda Türkiye'de sel, fırtına, aşırı sıcaklık, kuraklık gibi düzensiz hava olayları arttı mı, azaldı mı?

Sizce son yıllarda Türkiye'de sel, fırtına, aşırı sıcaklık, kuraklık gibi düzensiz hava olayları arttı mı, azaldı mı?

PANDEMİ SÜRECİ İÇİNDEN TOPLUMA VE ÇEVRE BİLİNCİNE BAKIŞ GELECEĞİN HİKAYESİNE ODAKLANMANIN ZAMANI GELMİŞ OLABİLİR

BEKİR AĞIRDIR / KONDA ARAŞTIRMA

Bu yılki araştırmayı toplum pandemi içinde yaşarken yaptık. Pandemi toplumsal psikolojide bir yandan kişisel sağlık riski ve bunun ürettiği endişe ve korkuların artmasına neden oldu. Öte yandan pandemiden de beslenerek pandemiye eşlik eden büyük ekonomik kriz de toplumsal psikolojide geleceğe dönük endişe ve korkuların yoğun biçimde yaşanmasını üretti. Bugünün ve geleceğin korkularının bir arada yaşanması, bu korkuların son derece gerçek olması nedeniyle bireyler ve toplumlar bir bakıma canı burnunda yaşıyor.

Tam da bu nedenle bireylerin ortak hayattan, ülke hayatından daha çok bireysel hayatlarına, iyi-doğru-güzel olanlardan, değerlerden daha çok gündelik pratiklerde kendi korkularına odaklandıkları görülüyor.

Küresel çaptaki koronavirüs salgını milyonlarca insanın hayatını altüst etmişse de aslında hiç beklenmedik bir olay değildi. Başka nedenlerin yanı sıra insanların doğaya müdahalesinin, doğal yaşamın ekolojik dengesini bozmasının bu tür küresel salgınlara yol açacağı öngörülüyordu. İklim bilimcilerse iklim değişikliğinin de en az salgın kadar, hatta daha da büyük tahribata yol açacağını öngörüyorlar.

Aslında yerkürenin ritmindeki değişim nedeniyle uzun süredir insanlık üretim biçiminde de tüketim biçiminde de kaçınılmaz bir değişim dayatmasıyla karşı karşıya. İklim değişikliğinden çevre kirliliği-

ne, temiz içme suyundan petrole ve madenlere, doğal kaynakların azalmasından hayvan ve bitki türlerinin tükenişine dek bir dizi sorun insanlığın yerküreye hoyrat davranışının bir sonucuydu. Sanayi toplumunun ölçek ekonomisine ve standart üretimine ve daha çok tüketim modeline dayanan bu yaşam biçiminin sürdürülebilmesi artık mümkün değil.

Ama bu değişimin hangi yöne doğru, hangi temel ilkelere yaslanarak ve hangi temel hedeflere doğru olması konusunda henüz küresel bir mutabakat yok. Hatta geleceğe dair bir hikaye ve bu hikayeden beslenen siyasi hareketler de yok.

Belki de iklim değişikliğini, çevre meselelerini kendine dert edinen hareketlerin, bilim insanlarının, siyasetlerin yalnızca felakete dikkat çeken söylem ve politikalarından daha çok, olması gerekene, geleceğin hikayesine odaklanmalarının zamanı geldi.

Pandemi hangi nedenle başlamış ya da yayılmış olursa olsun, sürecin yönetimi konusunda insanlığın var olan sorunlarını gün yüzüne çıkardı. Dünya Sağlık Örgütü’nün bu süreçte yapabildikleri ve yapamadıkları, küresel sorunlara karşı hâlâ küresel çözüm, kurum ve kurallarına sahip olmadığımız görüldü. Popülist liderlerin ve iktidarların ağırlıklı olduğu bu zaman aralığında yaşanan pandemi, insanlığın sorunlarını sanayi toplumunun ulus-devlet modeliyle çözemeyeceğini görünür kıldı. Tümüyle piyasaya terkedilmiş sosyal devlet politikalarının

yetmezliği ve sosyal devletin model, zihniyet ve politikalarının yeniden düşünülmesi gerekliliği ortaya çıktı. Adalet ve yoksulluk meselelerinin hem uluslararası hem de ulus içi ölçekte ne denli ağırlaşmakta ve kaheçleşmekte olduğu anlaşıldı.

2019 Araştırması için yorum notumuzun başlığı “yangın var” idi ve pandemi yangının artık hayatın her alanında, sahip olduğumuz hayata, üretime, tüketime dair tüm modellerde, zihniyetlerde, değerlerde, kurallarda yeniyi kaçınılmaz kılan bir yıkıma dönüşmekte olduğunu görünür kıldı.

Bu noktadaki sorulardan birisi, sade bireylerin ve toplumların bu yıkımın ne denli farkında oldukları, yıkımı yaratıcı yıkıma çevirecek, yeniyi inşa edecek siyasete gereken enerjiyi üretip üretmeyecekleriyle ilgili.

Son 10 yılda KONDA’nın yaptığı araştırmalar Türkiye toplumunun çevre ve iklim değişikliği sorunlarına karşı farkındalığının yükselme eğiliminde olduğunu gösteriyor. Ama bu farkındalığı artıran unsurun kendi yaşadıkları, deneyimledikleri sorunlardan beslendiğine, yine de çevre ve iklim değişikliği hareketinden ya da bilimsel araştırmalardan beslenmenin çok düşük olduğuna işaret ediyor. Örneğin bu yılın araştırmasında, hatırladıkları bir çevre eylemi sorulduğunda ancak her altı kişiden birinin aklına hemen bir çevre eylemi geliyor. Cevapları incelediğimizde ilk olarak neredeyse tüm cevapların Türkiye’deki eylem / sloganlar olması, örneğin İsveçli iklim aktivisti Greta Thunberg’in başını çektiği “iklim için okul grevi” gibi küresel eylemlerin pek akla gelmemiş olması dikkat çekiyor.

Bu yıl tekrarlanan araştırmanın bulgularına bakınca toplumda çevre bilincinin henüz çok gelişmemiş olduğu, toplumun ancak küçük bir kesiniyle kısıtlı kaldığı izlenimi ortaya çıkıyor. Daha önceki araştırmalarımız da çevre korunmasını ve çevre-

cilik bilincinin ne olduğu konusundaki bilgi düzeyinin zayıf, ele alınan konulardaki görüşlerine göreyse toplumun oldukça bilinçli ve net olduğu ortaya çıkmıştı. Araştırmalar bir arada değerlendirildiğinde ilk dikkat çeken nokta, toplumda çevre konusunda bir duyarlılık olması, çevreye zarar verebilecek unsurlar karşısında tepki göstermesi ancak buna rağmen duyarlılık gösterilen bu konuların “çevre sorunu” veya “çevre kirliliği” olduğunun bilinmemesidir. Diğer bir deyişle, toplum çevre konularında duyarlı olsa ve çevreye olumlu etkisi olan davranışlarında bulunsada dahi bu konuların çevrecilerin savunduğu konular olduğunu, “çevre sorunu” tartışmasının neleri içerdiğini iyi bilmemektedir.

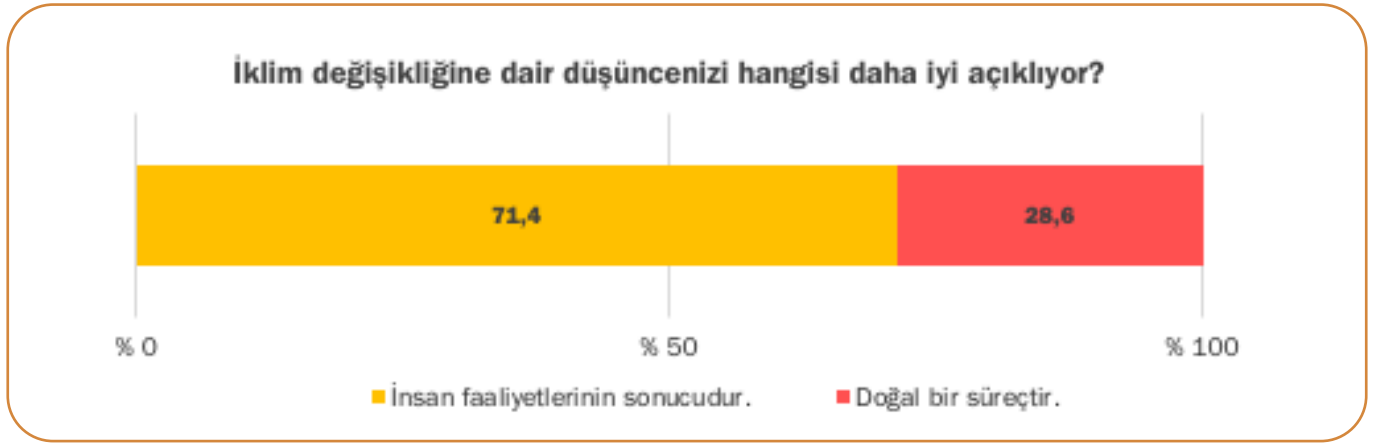
2020 araştırmasının bulguları da ilk bakışta tezat gibi görünen bu durumu bir kez daha ortaya koyuyor. Toplumun neredeyse tamamı ekonomik kalkınma için ormanların kesilebileceği fikrine karşı çıkıyor. Çevre eylemleri akla hemen gelmese de, karbon emisyonu, biyoçeşitlilik gibi terminolojiye hakim olunmasada, eylemlerin konu edildiği somut meseleler sorulduğunda, toplumda çevre konusunda gayet bilinçli bir tavır ortaya çıkıyor. Örneğin toplum, aynı ormanların kesilmesine karşı çıktığı gibi, madenlerin ekonomiye kazandırılması için çevre kirliliğine göz yumulamayacağını düşünüyor. Ancak on kişinin biri için kalkınma ağır basıyor.

15 yıllık tüm KONDA araştırmalarına ve iklim değişikliği özelinde bu araştırmanın bulgularına bakınca, kişisel kanaatim, belki de dil değiştirmemiz gerektiğidir: “Yangın var” çağrısını dilimizi bilmeyen bir yerde daha yüksekte atarak anlaşılır olmasını bekleyemeyiz. Belki de geleceğin hikayesini yazmaya çalışarak, umuttan, bilinden beslenen bir dille konuşmalıyız. Belki de makul bir ses tonuyla ama toplumun ihtiyaç ve taleplerini, duygularını da dikkate alan, geleceği gösteren yeni bir söyleme geçmemizin zamanı gelmiştir.

%71,4: “İklim Değişikliği İnsan Faaliyetlerinin Sonucudur”

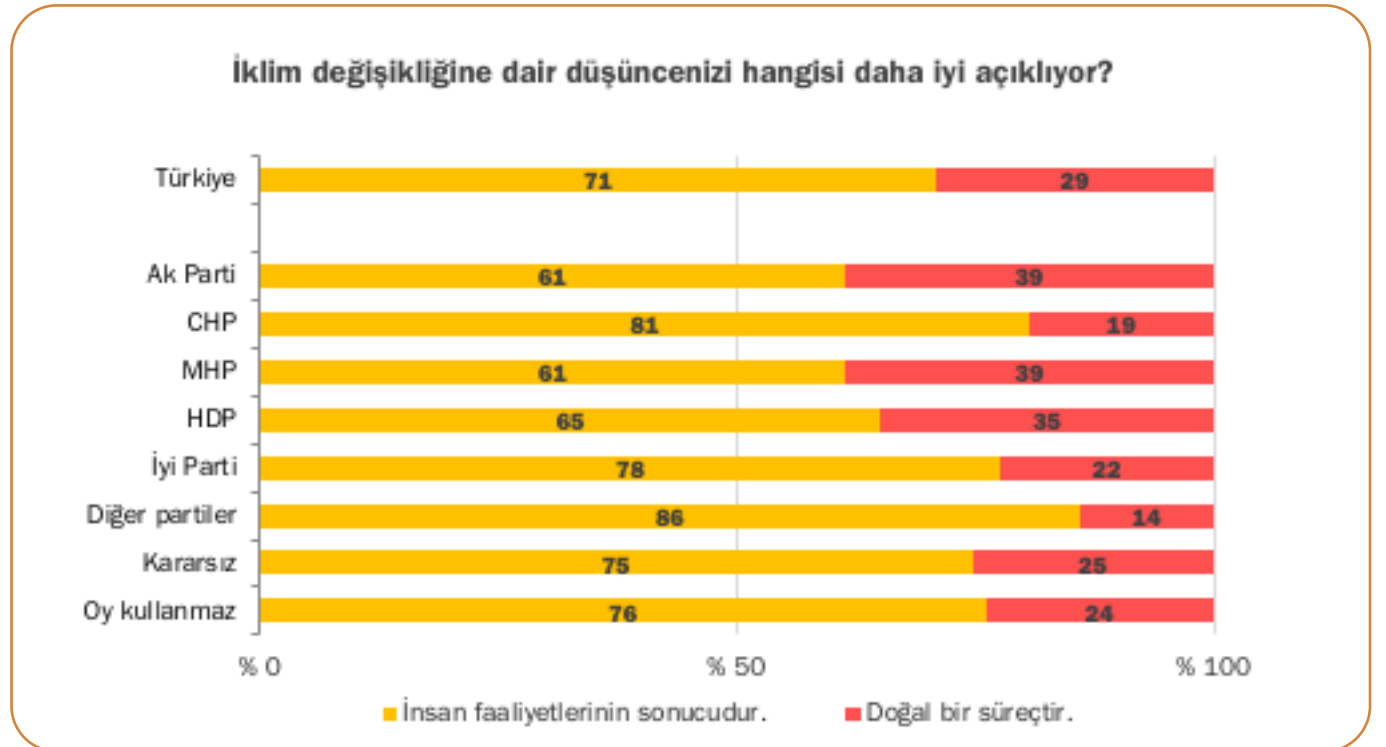
Bu yıl katılımcılara ilk kez yöneltilen ve iklim değişikliğinin temel nedenine dair insanların ne düşündüğünü anlamaya çalışan “İklim değişikliğine dair düşüncenizi şimdi okuyacaklarımdan hangisi daha iyi açıklıyor?”

sorusunu, katılımcıların %71,4’ü “İnsan faaliyetlerinin sonucudur” şeklinde yanıtlarken, %28,6’sı ise “Doğal bir süreçtir” şeklinde cevapladı.

AK Parti’ye ve MHP’ye oy verenlerin %61’i, İyi Parti’ye oy verenlerin ise %78’i iklim değişikliğinin insan faaliyetlerinin sonucu olduğunu söylerken, bu konuda en yüksek oran %81 ile CHP seçmenlerine ait.

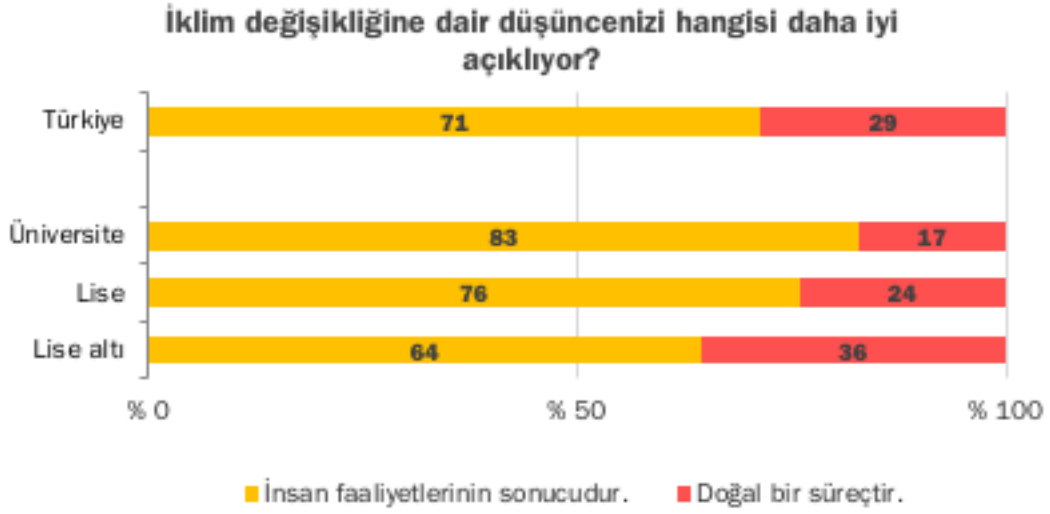
Üniversite mezunlarının %82,9’u, lise mezunlarının %75,9’u iklim krizini insan faaliyetleriyle bağdaştırırken, eğitim durumu lise altı olanlarda bu oran %64,4.

Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı 2020

Araştırma, eğitim seviyesi, çalışma durumu, yaş ve dinsel duyarlılık gibi, siyasi konularda büyük kutuplaşmalar yaratan ayrımların, bu konuda etkili olmadığını gösteriyor. Her kategoride, toplumun büyük bir çoğunluğu iklim değişikliğinin insan faaliyetlerinin sonucu yaşandığını ifade ediyor.

Katılımcılara iklim değişikliğinin sebepleri sorulduğunda ilk üç sırada ormanların ve yeşil alanların yok olması (%65,7), petrol kullanımı (%41,6), kömür madenciliği ve kömürden elektrik üretimi (%32,6) cevapları yer aldı.

Kendisini modern olarak tanımlayanların %70,8'i, geleneksel muhafazakarların %65,2'si, dindar muhafazakar olarak tanımlayanların ise %61,7'si, ilk sırada

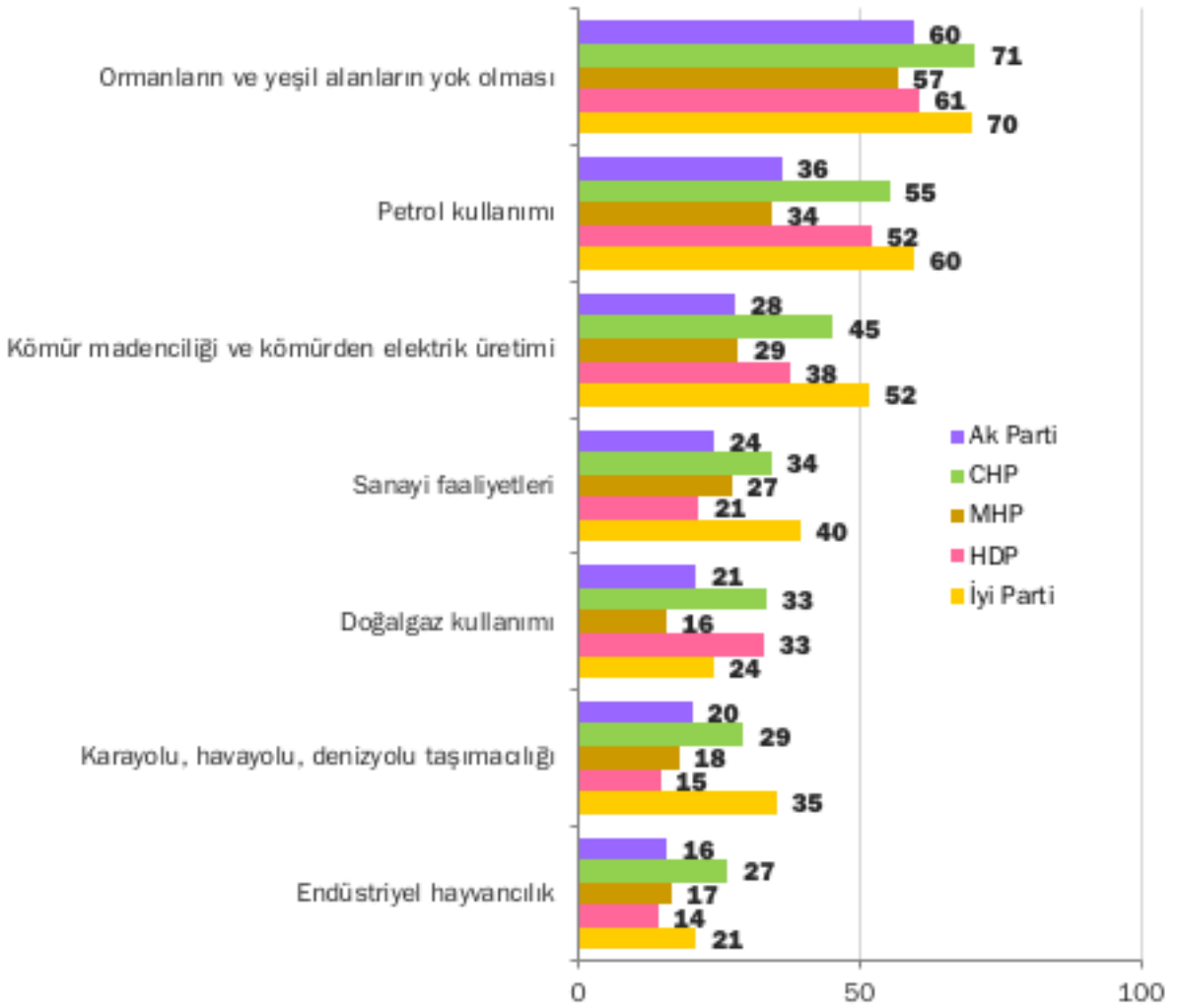
“Ormanların ve yeşil alanların yok olmasının” iklim değişikliğinin birincil sebebi olduğunu söylüyor.

İklim değişikliğinin nedenleri sorusuna verilen yanıtlarda, ikinci sırada petrol, üçüncü olarak da kömür geliyor. Bu konuda parti kırılımlarına baktığımızda, iklim değişikliğinin nedeni olarak, AK Partililerin %36'sı

petrol ve %28'i kömür cevabı verirken, CHP'lilerin %55'i petrol, %45'i ise kömür seçeneğini işaretlemiş. Bu konuda en yüksek oran sırasıyla %60 petrol ve %52 kömür diyen İyi Partililere ait.

Sizce iklim değişikliğinin sebepleri nelerdir?

KAMUOYU EKOLOJİK KRİZİN VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN FARKINDA, PEKİ YA POLİTİKACILAR?

Prof. Dr. DOĞANAY TOLUNAY, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA, ORMAN FAKÜLTESİ

KONDA ve İklim Haber işbirliğinde üç yıldır gerçekleştirilen anketlerin sonuncusunda da ülkemizde iklim değişikliği farkındalığı oldukça yüksek çıktı ve katılımcıların yaklaşık %70’i iklim değişikliğinden endişe duyduğunu ifade etti. Katılımcıların %85’i ise son yıllarda aşırı hava olaylarının arttığına inanıyor. Nitekim Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün (MGM) 2019 yılı iklim değerlendirmesi¹ bu tespiti doğruluyor. MGM verilerine göre, 1990’lı yılların ortasından itibaren aşırı hava olayları sürekli artmış ve 2019 yılı 935 olay ile en fazla afetin yaşandığı yıl olarak kayda geçmiş. Sel ve aşırı yağışlar gibi sık rastlanan afetlere artık fırtına, hortum, dolu gibi hava olaylarının ve son birkaç yıldır ülkemizde ve dünyada artış gösteren orman yangınlarının da eklenmesiyle, artan aşırı hava olayları-iklim değişikliği ilişkisi konusundaki farkındalığın artması aslında şaşırtıcı bir sonuç olmamalı çünkü aşırı hava olayları artık köyden kente kadar her kesimi yakından ilgilendiriyor ve olumsuz olarak etkiliyor. Hatta sorular arasında yok ama iklim değişikliğinin gıda fiyatlarını artırıp arttırmadığı yönünde bir sorunun yine “Çok yüksek oranda artırıyor” şeklinde cevaplanacağını tahmin ediyorum

Ancak anketin benim için şaşırtıcı sonuçları yok değil. Örneğin “Ekonomik kalkınma için ormanlar kesilebilir” sorusuna “kesinlikle yanlış” ve “yanlış” diyenlerin oranının %85 olması oldukça ilginç. Yine ormanların ve yeşil alanların yok olmasının iklim değişikliği sebepleri arasında sayanların oranı %66’ya çıkıyor. Bu oran kömürü, petrolü, doğal-

gazı ve sanayiye iklim değişikliği sebepleri arasında sayanlardan fazla. Katılımcıların %75’i iklim değişikliğine karşı yeşil alanların korunması gerektiğine inanıyor. HES’lerle ilgili sorulan soruya “Doğaya ve köylüye çok zararı oluyor, asla kurulmamalı” diyenlerin oranı da %70. Bu cevapları kamuoyunun sadece iklim krizinin değil, ekolojik krizin farkında olduğu şeklinde okuyorum. Nasıl olmasın ki? Ormanları gözden çıkaran madencilik ve enerji politikaları nedeniyle ülkemizde maden ocağı, HES, RES ve JES’lerden etkilenmeyen neredeyse hiçbir köy yok. Bu tür yatırımlar için söylenenler arasında yer alan istihdamı artıracak ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak gerekçelerinin kamuoyunda fazlaca bir karşılık bulmadığı anket sonuçlarından anlaşılıyor.

“Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” çalışmasından benim çıkardığım sonuç toplumun ekolojik kriz ve iklim değişikliği konusundaki farkındalığının oldukça yüksek olduğu şeklinde. Ancak benim bu sonuca ulaşmamın bir anlamı yok. Önemli olan, iktidar ve muhalefet partilerinin, toplumun endişe ve beklentilerini tespit etmeleri ve bunları doğru okumalarıdır. Okuyorlar mı diye sorarsanız, sadece pandemi sürecinde gündeme gelen Maden Yasası’nda maden şirketleri lehine yapılan değişiklikler, Sinop Nükleer Santrali ÇED Raporu’nun olumlu bulunması, yoğun itirazlara rağmen açılan maden ocakları ve benzeri gelişmelere bakarak “hayır” derim.

1 <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2019-iklim-raporu.pdf>

TÜRKİYE’DE İKLİM POLİTİKASI: ALANI ÇOK, SATANI YOK

YAZI: BARIŞ DOĞRU, İKLİM HABER ve EKOIQ YAYIN YÖNETMENİ

KONDA Araştırma’nın iklimhaber.org ile birlikte gerçekleştirdikleri “Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” çalışması yine tahmin edilmesi zor ve şaşırtıcı sonuçlar ortaya koydu. 2018 ve 2019’da yapılan araştırmanın sonuçları da, yurttaşlar arasında beklenenin ötesinde bir çevresel duyarlılık, iklim değişikliğinin varlığı konusunda oldukça yüksek bir kesinliği ve bu gelişmeden duyulan yüksek bir endişeyi ortaya koymuştu.

Türkiye’de yurttaşların iklim değişikliği konusundaki bu yüksek farkındalığını test etmeye yönelik, “Kimileri iklim değişikliğinin koronavirüsün yarattığından daha da büyük bir krize, tahribata yol açacağını söylüyor. Sizin düşüncenizi şimdi okuyacaklarımdan hangisi daha iyi açıklıyor?” sorusuna verilen, %51,5 oranındaki “Evet, iklim krizi virüsten daha büyük krizdir” yanıtı gerçekten şaşırtıcı bir sonuç. “İklim krizi de ciddi ama o kadar acil bir mesele değil” yanıtı %42 oranına ulaşırken, “İklim krizi diye bir şey yoktur” diyenlerin oranı ise sadece %6,5. Bu üçüncü seçenek, iklim değişikliğiyle ilgili diğer tüm sorularla birlikte okunduğunda, ABD ve bazı Batı ülkelerinde yüksek oranlara ulaşan “iklim inkarcılığının” Türkiye’de en fazla %10-15’lik bir kesim olduğunu gösteriyor. Bunun arkasında, Türkiye’de iklim inkarcılığın aktif olarak savunan hiçbir siyasi grup, parti veya akımın bulunmamasının yattığı tahmin edilebilir.

Anket çalışmasında dikkat çeken noktalardan biri de, sorulara verilen yanıtlarda, farklı siyasi görüş, parti ve kimliklere göre çok belirgin bir fark olmaması. Aynı şekilde eğitim düzeyleri bile sonuçları

çok fazla değiştirmiyor. Bu anlamda, büyük bir siyasi kutuplaşma yaşayan Türkiye’de, iklim ve çevre konusunda ortada belirgin ve geniş bir konsensüs olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, Türkiye’de iklim politikalarına sahip, bunu genel ekonomi yönelimleriyle birleştirebilen kuvvetli bir siyasi güç, hareket ve/veya parti de bulunmuyor. Hem muhalefet hem de iktidar bloğunda, halk kesimleri arasındaki bu belirgin eğilimin, şu ana kadar hiçbir grup veya siyasi oluşum tarafından dikkatli bir şekilde ele alınmadığı söylenebilir. Yani ortada, toplumsal cinsiyet konusuna benzer bir şekilde, satın alınmayı bekleyen geniş bir eğilim mevcut.

Ekonomik sorunlar ve işsizlikle bunalmış geniş kesimler için, çevre sorunları ve iklim krizi başat problem olarak görülmemeyebilir. Ama ekonomik iyileşmeyle birlikte gündeme getirilecek, tüm dünyada zaten yoğun bir şekilde konuşulan Yeşil Düzene-Mutabakat, pandemiden çıkışta çok kolay dinlenen ve takip edilen bir siyasi söylem ve pratik olabilir.

Ancak Türkiye’nin mevcut yöneliminin şu anda hem ulusal ölçekte hem de uluslararası müzakerelerde tamamen zıt yönde olduğunu belirtmek gerekiyor. Türkiye halen Paris Anlaşması’nın dışındaki tek G20 ülkesi. Anlaşmayı parlamentosunda onaylamayan dünyadaki yedi ülkeden biri (diğerleri Eritre, Güney Sudan, Irak, İran, Libya ve Yemen) olan Türkiye giderek tüm ulusal ve uluslararası politikaların öncelikli unsuru olmaya başlayan, ekonomi politikalarına yön vermeye başlayan iklim eylemi tartışmasının tamamen dışında kalmaya devam ediyor.

Özellikle Çin’in yakın zamanda yaptığı, 2060 yılında karbon nötr olacağı yönündeki açıklaması genel dünya yönelimini göstermesi açısından önemli. Gelişmiş ülkelerde de iklim gündemi giderek ısınıyor; ABD’de iklim değişikliği, seçimlerin önemli tartışma konularından biri oldu ve seçim Demokratların zaferiyle sonuçlandı. Yeni Başkan Biden Trump’ın geri çekilme kararı aldığı Paris Anlaşması’na hızla geri dönecekleri sözünü çoktan verdi.

Avrupa Birliği (AB) ise iklim mücadelesine öncülük etmeye devam ediyor, 2050’de dünyanın ilk karbon nötr kıtası olmaya kararlılar. 2030 yılına kadar %55 oranında emisyon azaltımı hedefini içeren AB’nin yeni iklim planı özellikle sınır ötesi emisyonlar tartışmasını da gündeme getiriyor.

“Karbon Sınır Düzenlemesi” (carbon border adjustment) adında ithalata karbon vergisi getirmek de bu planın önemli aşamalarından biri.

“Sınırdaki Karbon Düzenlemesi”nden en çok etkilenecek ülkelerin başında gelen Türkiye ise, bu konuda bir adım atacak gibi görünmüyor. Ancak bu hareketsizliğin sonu, çevresel sorunların yanı sıra, var olan ekonomik sıkıntılara eklenen yeni yükler getirebilir. Halbuki “Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020”, bu sorunlara eğilecek bir politik ve ekonomik yönelimin, halkın desteğini alacağını da açık bir şekilde gösteriyor. Evet alıcısı çok ve hevesli, satıcısı kit ve tutuk, ilginç bir durumla karşı karşıyayız sayın okuyucular...

%51,5: “İklim Krizi Koronavirüsten Daha Büyük Bir Krizdir!”

Türkiye’de yurttaşların iklim değişikliği konusundaki bu yüksek farkındalığını test etmeye yönelik bu seneki bir başka soru ise, “Kimileri iklim değişikliğinin koronavirüsün yarattığından daha da büyük bir krize, tahribata yol açacağını söylüyor. Sizin düşüncenizi şimdi okuyacaklarımdan hangisi daha iyi açıklıyor?” oldu.

Pandemi sürecinin içinden geçerken katılımcıların %51,5’u “Evet, iklim krizi virüsten daha büyük krizdir” yanıtını verdi. “İklim krizi de ciddi ama o kadar

acil bir mesele değil” yanıtı %42 oranına ulaşırken, “İklim krizi diye bir şey yoktur” diyenlerin oranı ise %6,5’te kaldı. Bu üçüncü seçenek, iklim değişikliğiyle ilgili diğer tüm sorularla birlikte okunduğunda, ABD ve bazı Batı ülkelerinde yüksek oranlara ulaşan “iklim inkarcılığının” Türkiye’de en fazla %10-15’lik bir kesim olduğunu gösteriyor. Bunun arkasında, iklim inkarcılığını aktif olarak savunan hiçbir siyasi grup, parti veya akımın bulunmamasının yattığı tahmin edilebilir.

Kimileri iklim değişikliğinin koronavirüsün yarattığından daha da büyük krize, tahribata yol açacağını söylüyor. Sizin düşüncenizi hangisi daha iyi açıklıyor?

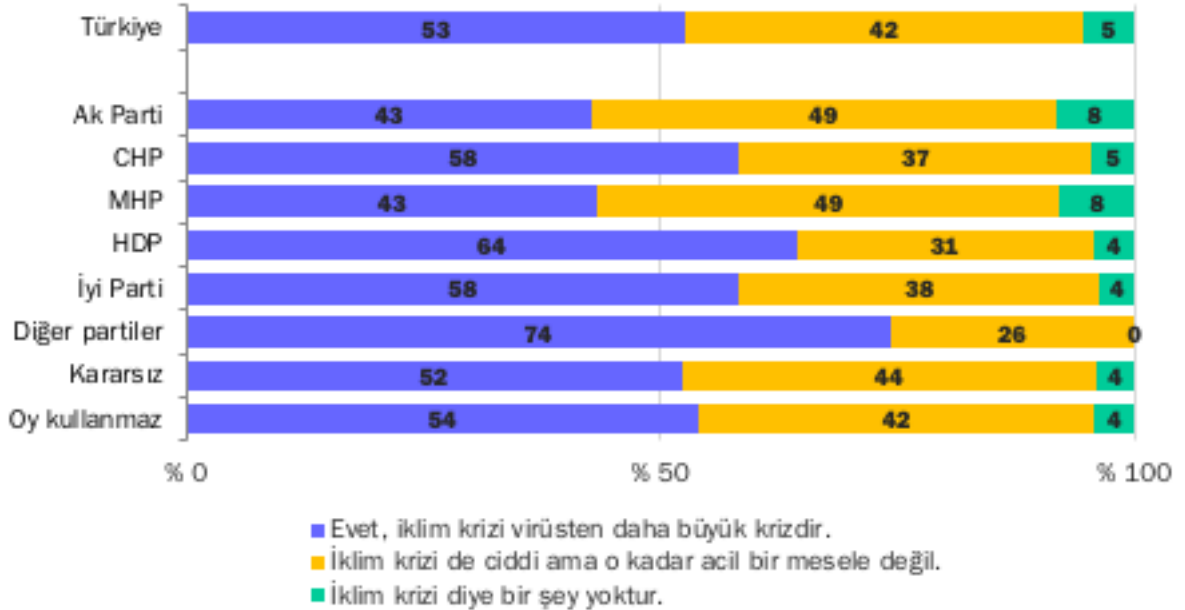
Kimileri iklim değişikliğinin koronavirüsün yarattığından daha da büyük krize, tahribata yol açacağını söylüyor. Sizin düşüncenizi hangisi daha iyi açıklıyor? / Eğitime göre

İyi Partililerin ve CHP’lilerin %58’i “İklim krizi virüsten daha büyük krizdir” derken, bu oran AK Partililerde ve MHP’lilerde %43. Bu konuda en yüksek oran ise %64 ile HDP seçmenlerine ait.

Üniversite mezunlarının %61,7’si “İklim krizi virüsten daha büyük bir krizdir” derken, lise mezunlarında bu oran %54,6, eğitim durumu lise altı olanlarda ise %45,9.

Kimileri iklim değişikliğinin koronavirüsün yarattığından daha da büyük krize, tahribata yol açacağını söylüyor. Sizin düşüncenizi hangisi daha iyi açıklıyor? / Parti tercihine göre

ANKET SONUÇLARI UMUTLARIMIZI TAZELİYOR

PROF. DR. A. ERİNÇ YELDAN, KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ, EKONOMİ BÖLÜMÜ

Kabaca 1850’den itibaren sürdürülen gözlemler, sanayi devriminden bu yana, gezegenimizin yeryüzü sıcaklığının 0.9 ile 1.2 santigrat derece artmış olduğunu belgeliyor. Veriler ve bilimsel çalışmalar, söz konusu ısınmanın gezegenimizin doğal evrensel döngüsünün dışında, doğrudan doğruya insan eliyle yaratılmış antropojenik bir olgu olduğunu vurguluyor. Gezegenimizin yeryüzündeki ısı artışının ardında yatan en önemli etkenin, seragazları diye tanımladığımız karbondioksit, kükürt ve metan gazlarının atmosferde yoğunlaşmasından kaynaklandığı artık bilinen bir gerçek. Hesaplamalara göre söz konusu gazların gezegenimizin atmosferindeki yoğunluğu sanayi devrimine değin her milyon parça başına CO₂ yoğunluğu ortalaması 200 ppm iken; bu rakamın özellikle 1950’lerden sonra hızla ivmelendiği ve günümüzde 400 ppm düzeyini aşmış olduğu vurgulanıyor.

Bilim insanları, eğer tedbir alınmaz ise seragazlarının bu biçimde yoğunlaşması sonucunda yerkürenin ısısındaki artışın 4 ile 8 dereceye ulaşacağı ve devam eden su, toprak ve hava kirliliği ile birlikte gezegenimizde artık insan yaşamına uygun ortamın geri dönülemez biçimde tahrip edilmiş olacağını vurguluyorlar.

İnsan yaşamıyla birlikte, gezegenimizde mevcut tüm bitki ve hayvan canlı türlerinin %70’inin yok olma tehdidi altında olduğu biliniyor. Isı artışıyla birlikte kuraklık ve açlık tehdidinin dayanılmaz boyutlara ulaşacağı; yepyeni bakteri ve parazitlerin ortaya çıkması ile birlikte tarımsal hasılanın düşeceği; sağlık sorunlarının şiddetleneceği ve gezegenimizde ekolojik bir soykırım yaşanacağı açık olarak öngörülüyor.

Dolayısıyla, artık söz konusu olan tehdit sadece bir

iklim “değişikliği” olgusundan çıkarak doğrudan doğruya “iklim krizine” dönüştü.

İklim krizinin küresel çalışma yaşamına ve küresel ekonomiye olan olumsuz etkileri şimdiden tükütücü boyutlara ulaştı. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yapılan çalışmalar *ısı stresine bağlı olarak* yaşanan işgücü kayıplarının 1995’te 35 milyon kişi olduğunu; bu rakamın 2030’a gelindiğinde en iyimser senaryolar altında dahi, 80 milyon kişiye ulaşacağını belgeliyor. Küresel toplam işgücü arzının 3.6 milyar kişi olduğu düşünüldüğünde, sadece ısı stresine bağlı söz konusu istihdam kayıplarının küresel işsizlik oranında %1’e yakın bir artış başlı başına yaratmakta olduğunu hesaplayabiliriz. Bu kaybın küresel ekonomiye gelir maliyeti ise 280 milyar dolar olarak hesaplanıyor ve bu rakamın 2030’da 2.4 trilyon dolara ulaşacağı öngörülüyor.

Bunun da ötesinde, söz konusu istihdam ve gelir kayıplarının gezegenimizin yoksul ve düşük orta-gelirli bölgelerinde yoğunlaşacağı ve özellikle Güney Asya ve Batı Afrika’nın yoksullarını tehdit edeceği tahmin ediliyor. Buna karşın günümüzün gelişmiş, sanayileşmiş ülkelerindeki beklenen istihdam kayıpları ihmal edilebilir düzeyde görülüyor. Zira bu ülkeler çevreyi kirletici sanayileri çoktan dünyanın “çevre kirliliği cennetlerine” ve çalışma kamplarına taşımış durumda.

Dolayısıyla, iklim krizi bir yandan da bir iklim adaletsizliği ve küresel emperyalist sömürü sorunu olarak karşımızda duruyor.

Nitekim, Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimi’nden Prof. Dr. Nesrin Algan, örneğin ABD’de doğan bir bebeğin, Bangladeşli yoksul bir ailenin yeni doğmuş bebeği ile karşılaştırıldığında 6 yaşma de-

ğın tam 175 kat daha fazla karbondioksit emisyonu yaratmakta olduğunu; ve dolayısıyla iklim adaletsizliğinin bir ekolojik soykırma dönüşmekte olduğunu vurguluyor. Nesrin Hoca iklim adaletsizliğinin sadece zengin-yoksul, ya da sermaye-emekçi karşıtlığının ötesinde cinsiyete dayalı eşitsizliği de artırdığını; kadınların ve özellikle yoksul genç kız çocuklarının gerek aile içerisinde doğrudan sosyal dışlanma, gerekse cinsel şiddete uğrayarak nasıl da sömürüye uğradıklarını örneklerle paylaşıyor.

Bütün bu gözlemlerin ve akademik çalışmaların gerçek yaşamda yankı buluyor olması sanırım en kıvanç verici sonuçlardan birisi. KONDA Araştırma’nın İklim Haber ile birlikte gerçekleştirdikleri “Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” çalışmasından elde edilen sonuç ve değerlendirmeler, Türkiye’de ankete katılan kişilerin büyük bir çoğunluğunun iklim krizinin boyutlarının farkında olduklarını; ancak belki

daha da önemlisi, bu sorunların sorumlularının kim ve nerede olduklarını ve çözüm önerilerini de bilinçli olarak düşünmekte olduğunu paylaşıyor. Burada belki en kritik soru olarak gözlemlenecek olan, “İklim değişikliğine dair düşüncenizi şimdi okuyacaklarımdan hangisi daha iyi açıklıyor?” sorusunu, katılımcıların %71,4’ünün “İnsan faaliyetlerinin sonucudur” şeklinde yanıtlaması, kanımca iklim krizine karşı geliştirilecek mücadelede çok umut verici bir gözlem. Bunun yanında “İklim krizi diye bir şey yoktur” diyenlerin oranının ise sadece %6,5 düzeyinde kalması bizler için başka bir umut.

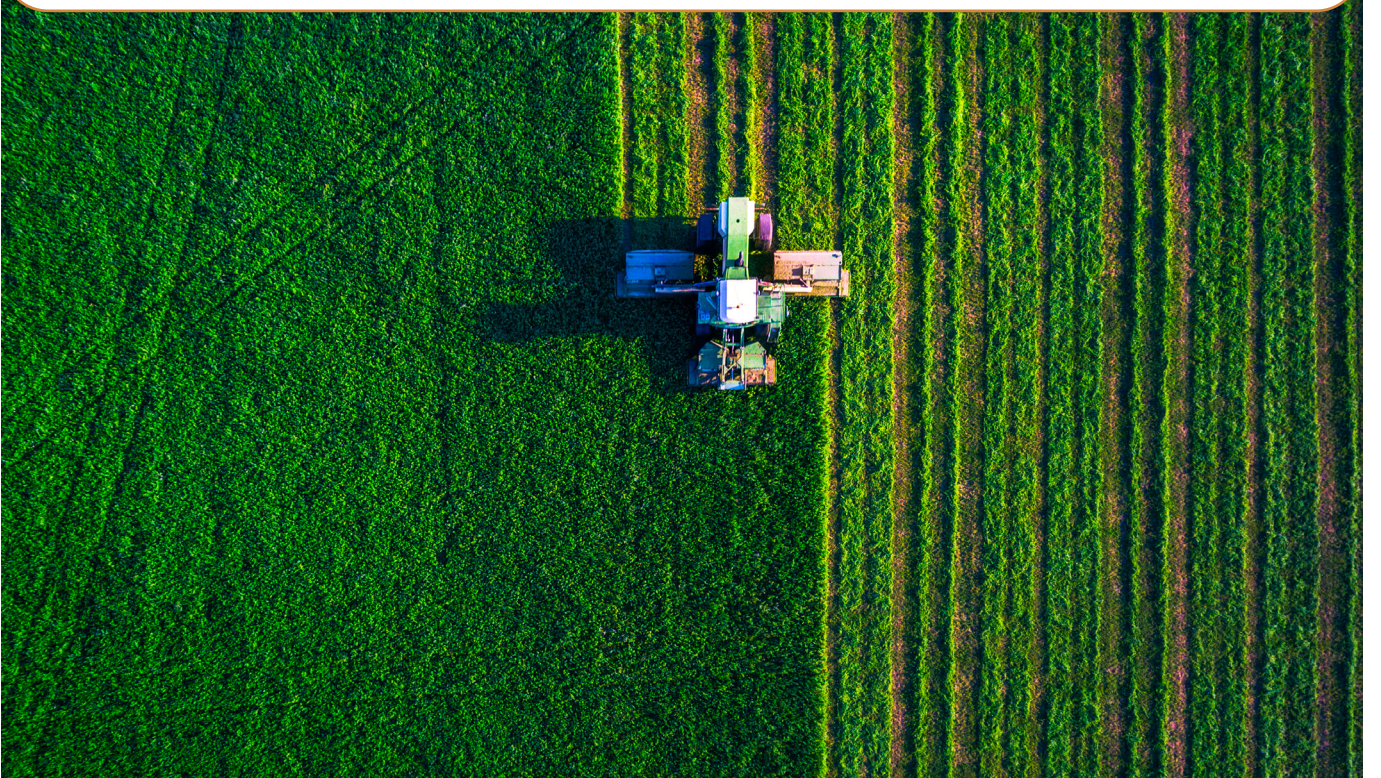
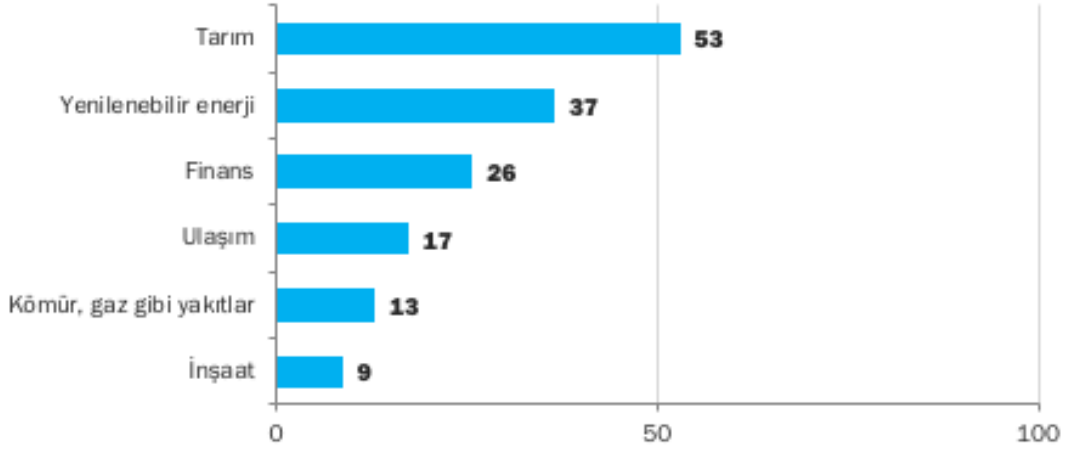
KONDA Araştırma’nın İklim Haber ile birlikte gerçekleştirdikleri “Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” Türkiye’de yeni yeşil düzen ve fosil yakıtlara dayalı üretim ve tüketim desenine son verilmesi çağrılarına verilen olumlu yanıtlarla umutlarımızı tazeliyor.

%53: “COVID-19 Sonrası Toparlanma Yeşil Olmalı”

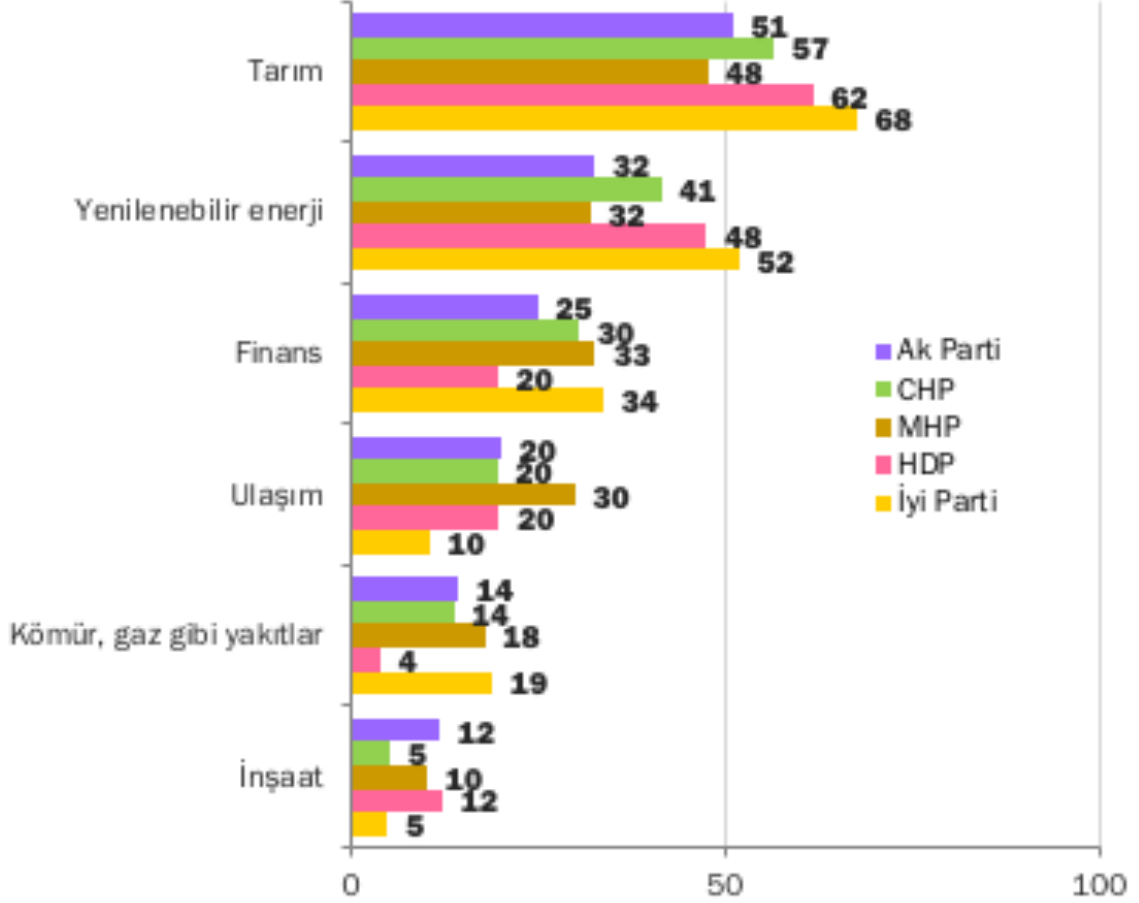
Bu yıl pandemiyin özel ve olağanüstü koşulları nedeniyle araştırmaya eklenen bir başka soru ise, “Koronavirüs sonrası hangi sektörlere yatırım yapılmasını gerekli görüyorsunuz?” oldu. Pandemiyin ekonomik etkilerini derinlemesine yaşayanların ekonomik iyileş-

mede nasıl bir tercih yapacaklarını görmeyi hedefleyen bu soruya, “Yenilenebilir enerji” yanıtı verenler %36,5 ve “Tarım” diyenler %53’ü bulurken, “İnşaat” diyenler sadece %8,7’de, “Kömür, gaz gibi yakıtlar” diyenler ise %13 gibi bir oranda kalmış durumda.

Koronavirüsün yarattığı kriz sonrasında ekonomik toparlanma için hangi sektörlere yatırım yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Koronavirüsün yarattığı kriz sonrasında ekonomik toparlanma için hangi sektörlere yatırım yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

“Kömür, gaz gibi yakıtlar” yanıtı veren AKP ve CHP’li seçmenlerin oranı %14’iken, MHP’lilerin %18’i, İyi Partililerin ise %19’u kömür ve gaz gibi ya-

kıtlara yatırım yapılmasını talep ediyor. Bu konuda en düşük oran %4 ile HDP’li seçmenlere ait.

%23,1: “Termik Santralleri Kapatmalı”

“Türkiye iklim değişikliğine karşı ne yapmalı” çoktan seçmeli sorusuna ise katılımcıların %75,7’si “Yeşil alanları korumalı” şeklinde yanıt verirken, “Binalarda enerji verimliliğini artırmalı” diyenler %30,4, “Ulaşımdan kaynaklı karbondioksiti azaltmalı” diyenler ise

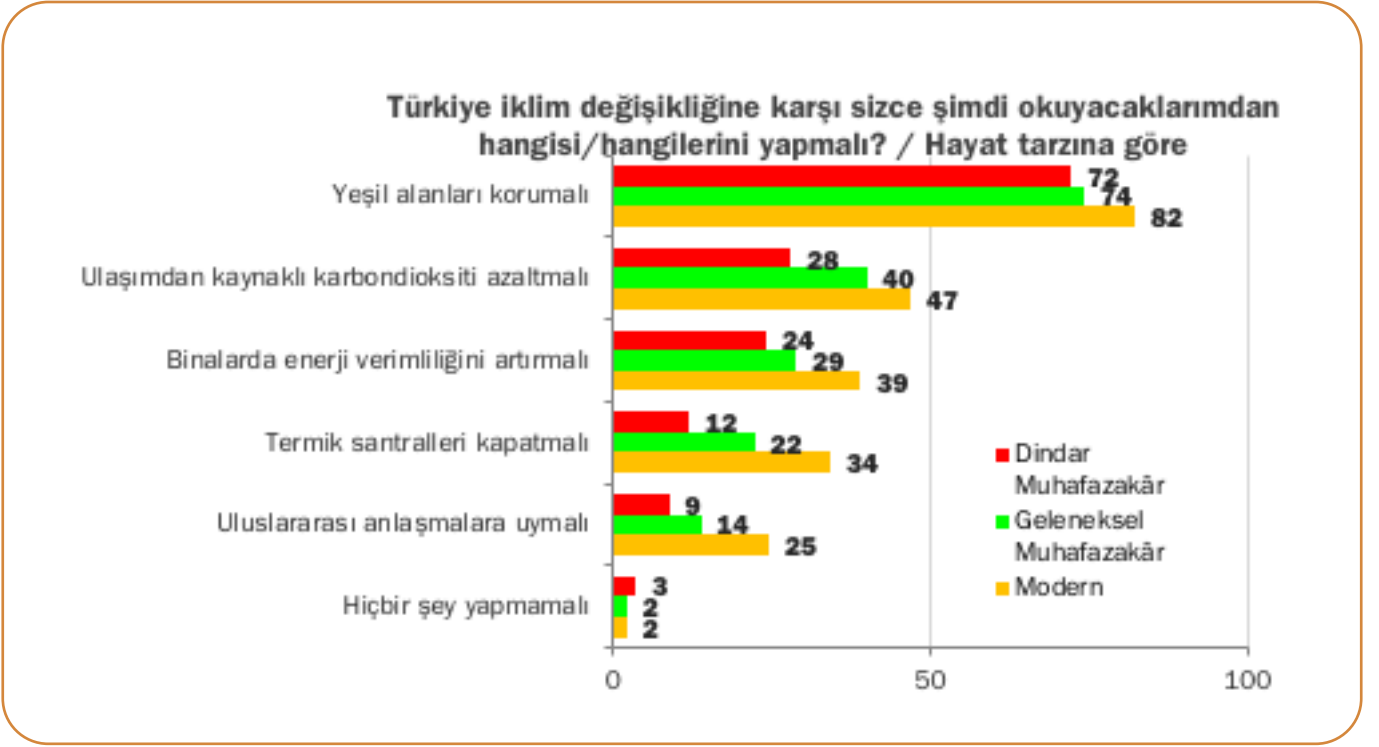
%38,5 oranına ulaştı. “Termik santralleri kapatmalı” yanıtını verenlerin oranının %23,1’i bulması da oldukça dikkat çekici bir sonuç. “Uluslararası anlaşmalara uymalı” seçeneği de %15,6 oranını buldu.

Türkiye iklim değişikliğine karşı sizce şimdi okuyacaklarımdan hangisi/hangilerini yapmalı?

Türkiye iklim değişikliğine karşı sizce şimdi okuyacaklarımdan hangisi/hangilerini yapmalı?

Üniversite mezunlarının %32,8'i termik santrallerin kapatılmasını desteklerken, bu oran lise mezunlarında %22,6 ve lise altı mezunlarında ise %20,4.

Kendisini modern olarak tanımlayanların %82,2'si yeşil alanların korunması gerektiğini ifade ediyor. Bu oran geleneksel muhafazakarlarda %74,2, dindar muhafazakarlarda ise %72,3.

PANDEMİ VE FELAKETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ALGISINI DEĞİŞTİRİYOR

ALİ EKBER YILDIRIM, DÜNYA GAZETESİ TARIM YAZARI, www.tarimdunyasi.net

İklim değişikliği yıllarca buzulların erimesi, kutuplarda yaşamın tehlike altında olması şeklinde algılandı. Kendi yaşamına doğrudan bir etki olmayınca insanlar beklenen duyarlılığı yeterince göstermedi.

Ne zamanki, iklime bağlı yaşanan hava değişiklikleri, felaketler ve nihayetinde dünyayı esir alan pandemi herkesin günlük yaşamını doğrudan etkiledi, o zaman iklim değişikliğine bakış açısı da büyük oranda değişmeye başladı. İklim değişikliği algısı da değişti. İnsanlar, yaşanan bu felaketlerin, çevrenin, doğal yaşamın tahribatının iklim değişikliğinden kaynaklandığına daha fazla inanmaya başladı.

KONDA Araştırma ve İklim Haber’in ortaklaşa gerçekleştirdiği “Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020” araştırması bu algının nasıl değiştiğine ilişkin önemli ipuçları veriyor.

Endişenin Kaynağı Yaşanan Olumsuzluklar

Araştırmaya katılanların %70’inin iklim değişikliğinden endişeli olduğunu belirtmesi çok önemli. Endişeli çünkü kendi yaşamını da doğrudan etkileyecek noktaya gelindi. Enerji ve madencilik konusundaki sorulara verilen yanıtlar da yine bu bağlamda değerlendirilmeli. Enerji santrallarının özellikle Hidroelektrik Santralleri (HES) ve ülkenin birçok yerindeki maden ve taş ocakları faaliyetleri insanların günlük yaşamını, üretim alanlarını, gıdasını, suyunu tehdit eder noktaya geldi. Endişenin önemli kaynaklarından birisi de budur.

Araştırmaya katılanların %70’inden fazlasının hidroelektrik santrallerin doğaya ve köylüye zararı olduğunu ve kurulmaması gerektiğini söylemesi,

%85’inin kesinlikle ormanların, ağaçların kesilmesi, %76’sının madenlerin ekonomiye kazandırılmasında çevre kirliliğinin gözardı edilmesine karşı olması birdenbire oluşan bir tutum veya algı değil. İnsanlar hidroelektrik santrallerinin, madenlerin yarattığı tahribatı günlük yaşamlarında hissediyor, olumsuz etkileniyor. Ormanlık alanların yok edilmesinin iklim değişikliğine neden olduğunu biliyor. Termik santrallerinin zararını yaşayarak hissediyor. Bu nedenle toplumda bir duyarlılık oluştu.

İklim Değişikliği Sadece Çevre Sorunu Değil

Geçmiş yıllardaki araştırma sonuçları da dikkate alındığında, koronavirüsle birlikte iklim değişikliğinin sadece çevre sorunu olmadığı, yaşamın her alanında etkili olduğu algısı da güçleniyor. Tarım konusu öne çıkıyor. Bu nedenle araştırmada en çok yatırım yapılması gereken alan olarak tarım ilk sırada yer alıyor.

Yaklaşık çeyrek asırdır tarım yazan bir gazeteci olarak son dönemde tarımda da iklim değişikliği algısının değiştiğini, çiftçiler arasında farklı terimlerle olsa da daha çok konuşulduğuna tanık oluyoruz.

Kırsalda yaşayanların, tarımsal üretim yapanların da eskiye göre daha çok endişeli olduğunu söyleyebilirim. Artan sel, fırtına, dolu, aşırı sıcaklık, kuraklık gibi düzensiz hava olayları tedirginlik yaratıyor.

10 Günde 4 Mevsim Yaşandı

Özellikle, bu yıl 15-25 Mayıs tarihlerinde Türkiye, dört mevsimi bir arada yaşadı. İklime bağlı olarak ani hava değişimi, aşırı, sıcak, soğuk, don, dolu ve sel felaketleri gördük. Felaketlerden 50’den fazla il etkilendi. Önce 40 dereceyi aşan aşırı sıcak, sonra

-1 dereceye kadar düşen aşırı soğuk, dolu, don ve fırtına bitkisel üretime büyük zarar verdi.

Aşırı sıcak Akdeniz Bölgesi’nde erkenci mandalina, portakal ve bazı limon çeşitlerinde büyük hasara neden oldu. Eskişehir, Kütahya, Afyon ve Konya’nın bir bölümünde aşırı soğuk ve don nedeniyle mısır, ayçiçeği, patates, domates, salatalık, kabak, ceviz ve diğer ürünler zarar gördü.

Antalya ve Mersin’de etkili olan fırtına seralarda tahribata neden oldu. Tarımsal üretimin önemli merkezlerinden Antalya’da son yıllarda sel, fırtına ve hortum gibi felaketler daha sık yaşanmaya başladı. Üretim biçiminde, ürün deseninde değişimler gözlemleniyor. Tropikal meyve yetiştiriciliği

yaygınlaşıyor. Birçok bölgede kuraklık etkili oldu. Yağış olmaması nedeniyle ürünlerde verim kaybı, kalite sorunu ortaya çıktı. Sadece zeytinde verim kaybı %20’yi aştı.

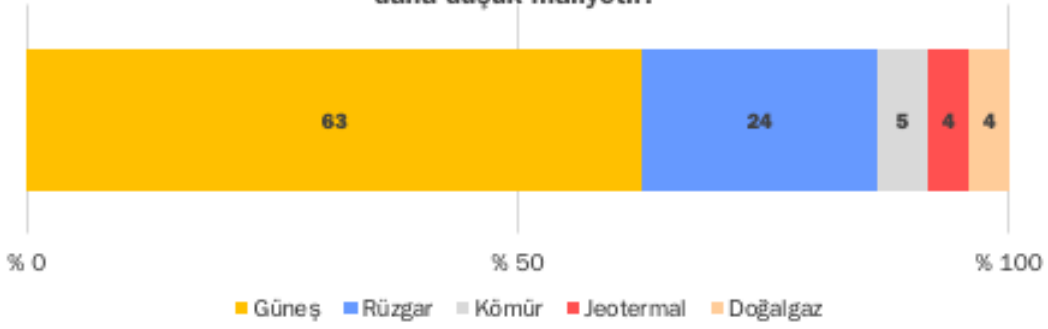
Karadeniz Bölgesi’nde, Marmara’da ve diğer bazı bölgelerde aşırı yağışlar can aldı. Bütün bu gelişmeler iklim değişikliği konusundaki algının değişmesine, insanların bu konuda daha duyarlı olmasına ve alınacak önlemler, yapılacak çalışmalar, eylemler konusunda daha duyarlı ve katılımcı olmasını sağlıyor. Özetle, iklim değiştikçe ve günlük yaşamı daha olumsuz etkilediği için iklim değişikliği algısı da değişiyor. Dünya çapında etkili olan pandemi ve felaketlerin, bu algının değişmesinde daha önemli rol oynadığı söylenebilir.

“Güneş ve Rüzgar Ucuz; Kömür ve Doğalgaz Pahalı”

Araştırma kapsamında bu yıl ilk kez yöneltilen bir başka soru ise yurttaşların enerji algısı üzerine kuruluydu. 2018 yılında katılımcılara, yaşadıkları yerin yakınında hangi enerji üretim tesisinin kurulmasını tercih ettiği sorulduğunda, %70,5’i güneş santrallerini ve %52,8’i ise rüzgar santrallerini tercih ediyordu. Kömür, HES ve nükleer en az tercih edilenler arasında yer alıyordu.

2020 araştırmasında ise enerji kaynaklarının maliyetleri konusu ele alındı ve katılımcılara, “Bildiğiniz kadarıyla hangi kaynaktan elektrik üretmek daha ucuz, daha düşük maliyetli?” sorusu yöneltildi. Katılımcıların %62,7’si “Güneş” ve %23,9’u “Rüzgar” şıkkını tercih ederken, “Kömür” %5,2, ve “Doğalgaz” %4 oranında kaldı.

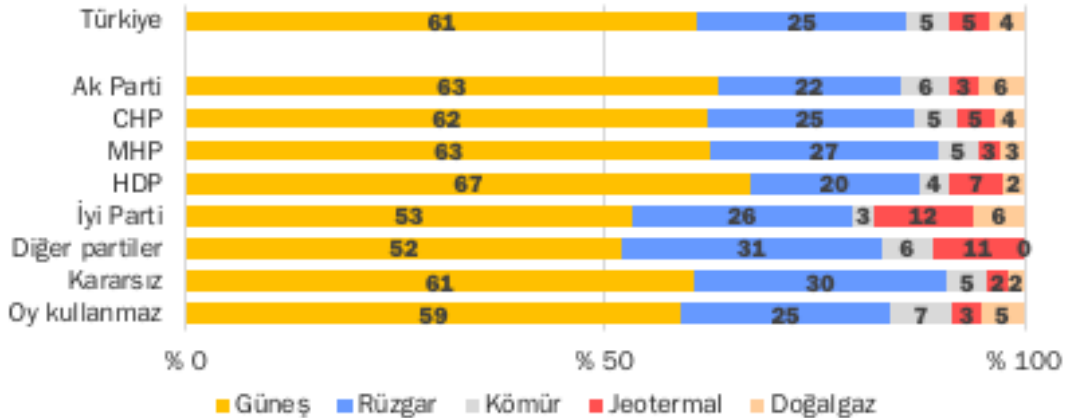
Bildiğiniz kadarıyla hangi kaynaktan elektrik üretmek daha ucuz, daha düşük maliyetli?

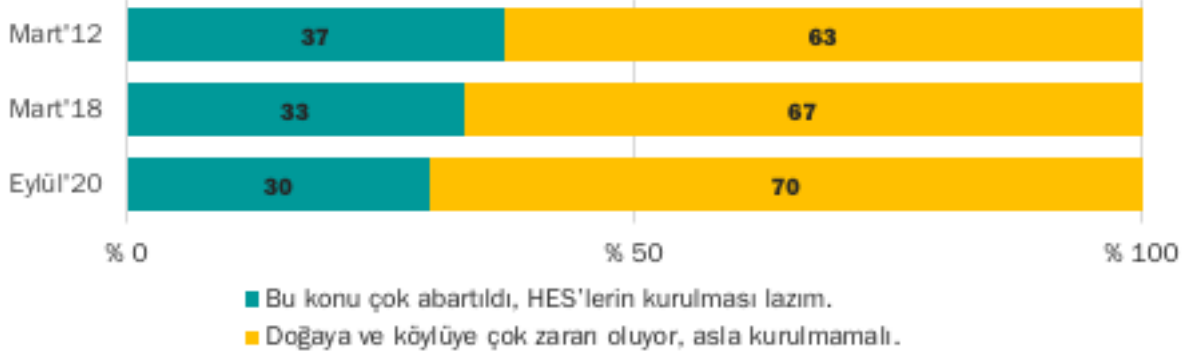
AK Partililerin ve MHP’lilerin %63’ü güneş enerjisi derken, CHP’lilerin %62’si ve İyi Partililerin %53’ü güneş enerjisi cevabını verdi. Bu konuda HDP’li seçmenler %67 ile ilk sırada yer aldı.

Soruya, AK Partililerin sadece %6’sı kömür ve doğalgaz yanıtını verirken, CHP’lilerin %5’i kömür, %4’ü doğalgaz, MHP’lilerin %5’i kömür ve %3’ü doğalgaz şıkkını tercih etti.

Bildiğiniz kadarıyla hangi kaynaktan elektrik üretmek daha ucuz, daha düşük maliyetli?

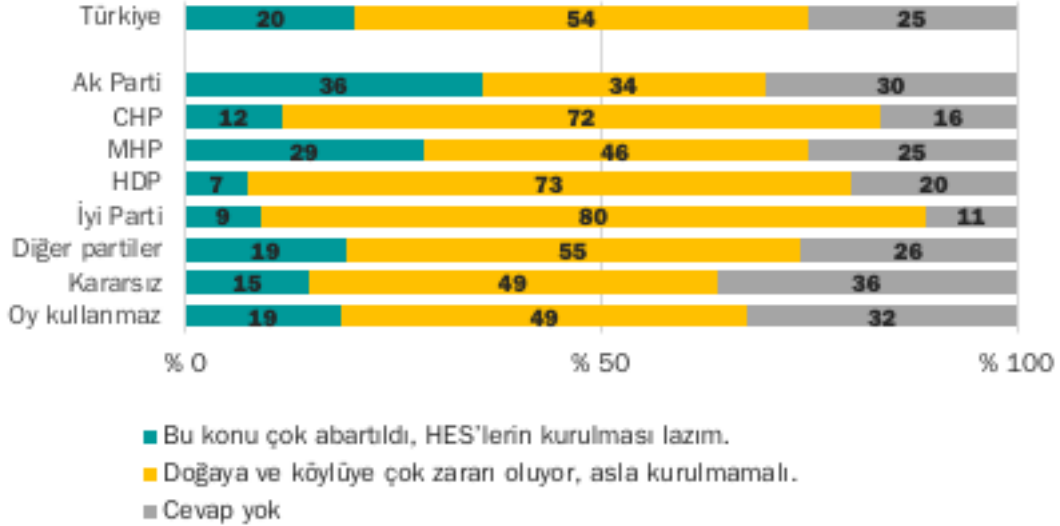
Hidroelektrik santrallerle (HES) ilgili fikrinizi hangisi açıklıyor?

“Hidroelektrik santrallerle (HES) ilgili” soruyu, “Bu konu çok abartıldı, HES’lerin kurulması lazım” diyenlerin oranı %29,9’da kalırken, “doğaya ve köylüye çok

zararı oluyor, asla kurulmamalı” diyenlerin oranı 2020 araştırmasında düzenli bir artışla, %70,1’e ulaşmış durumda. Bu oran, 2018’de %62,8 ve 2019’da %66,8 idi.

Hidroelektrik santrallerle (HES) ilgili fikrinizi en iyi hangisi açıklıyor?

Parti kırılımlarına baktığımızda AK Partili seçmenlerin %34’ünün, MHP’li seçmenlerin %46’sının, CHP’li seçmenlerin %72’sinin, HDP’li seçmenlerin %73’ünün,

İyi Partili seçmenlerin ise %80’inin HES’lerin kurulmamasından yana olduklarını görüyoruz.

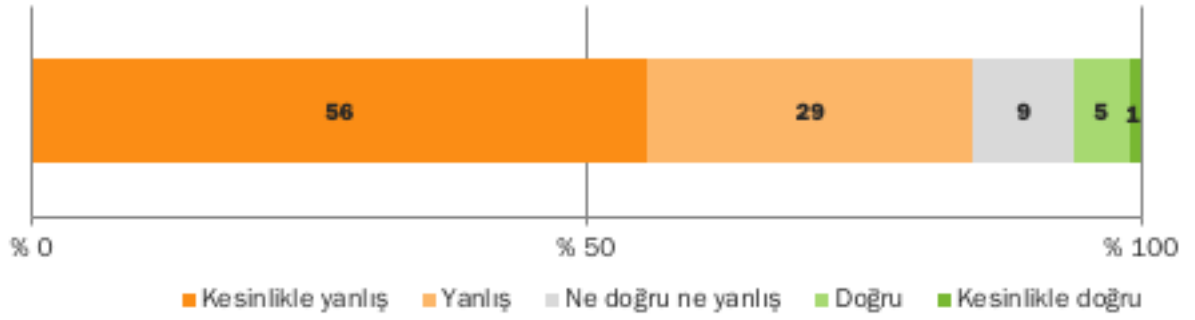
%85: “Ekonomik Kalkınma için Ormanlar Kesilemez”

Bu sene Türkiye’nin dört bir yanındaki ormanlar madencilik faaliyetleri kaynaklı tehditlere maruz kaldı. Kaz Dağları’ndan Samsun’daki Şahin Dağlarına kadar bir dizi sivil direniş ve mücadele başladı veya devam etti.

Biz de bu kapsamda araştırmamıza “Ekonomik kalkın-

ma için ormanlar kesilebilir” cümlesini ekleyerek katılımcıların değerlendirmelerini almak istedik. “Kesinlikle yanlış” diyenlerin oranı %55,5, “Yanlış” diyenlerin oranı %29,4 ile toplamda yaklaşık %85’lik bir kesim bu yargının karşısında yer alırken, “Doğru ve “Kesinlikle doğru” diyenlerin oranı toplamda sadece %6’da kaldı.

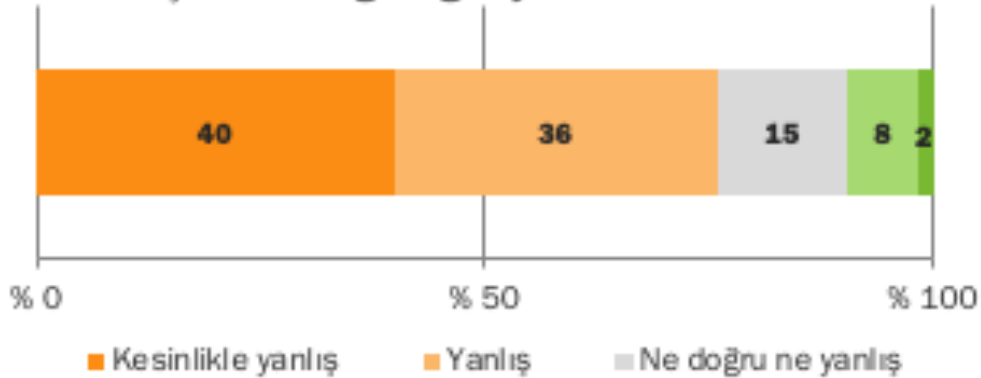
Ekonomik kalkınma için ormanlar kesilebilir.

Bu yılki araştırmada yine benzer bir şekilde, “Madenlerin ekonomiye kazandırılması için çevre kirliliğine göz yumulabilir” yargısı da, katılımcıların büyük bir

oranı tarafından reddedildi: “Kesinlikle yanlış” (%39,9) ve “Yanlış” (%36,1) seçeneklerinin toplam oranı %76 oldu.

Madenlerin ekonomiye kazandırılması için çevre kirliliğine göz yumulabilir.

KARAR VERİCİLERİN KISITLI KAYNAKLARI NE ŞEKİLDE KULLANDIĞI SORGULANMALI

BENGİSU ÖZENÇ, SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ VE FİNANS ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

Koronavirüs küresel salgınıyla birlikte sistemsel sorunların ve kırılğanlıkların daha görünür olduğu, mevcut düzenin daha yüksek bir sesle sorgulandığı bir dönemden geçiyoruz. Ekonomik krizler artık kader olarak gündemimizde. Aşırı hava olayları ise iklim krizini bize daha sık hatırlatıyor. Sağlık krizinde de net bir şekilde gördüğümüz gibi, bu krizlerin olumsuz etkileriyle ilk aşamada ve en derin şekilde toplumun en kırılğan kesimleri karşılaşıyor. Bu krizlerin birbirleri ile ilişkisi ise artık tartışma götürmeyen bir gerçek. Bu konudaki farkındalığın kamuoyunda da arttığını görebiliyoruz. Bunu hem ana akım iletişim kanallarında da sayıca artan yayınlardan, hem de KONDA ve İklim Haber 2020 anketinin söylediği gibi, toplumun önemli bir bölümünün (%71) iklim değişikliğini insan faaliyetleri kaynaklı bir sorun olarak tanımlamasından takip etmek mümkün.

Koronavirüs salgını 2008-2009 küresel kriz sonrası toparlanamayan dünya ekonomilerini derin bir daralmaya sürüklerken, hasar gören ekonomileri de toparlanmaya yönelik hızlı adımlar atmaya zorluyor. Halen içinden geçmekte olduğumuz salgın sürecinin yarattığı hasarı tam olarak ortaya koymak mümkün olmasa da, toparlanma için bugüne kadar harekete geçirilen paketlerin mali büyüklüğü Haziran ayında 10 trilyon dolar olarak hesaplanmaktaydı. Bu da kabaca 2019 yılında kaydedilmiş olan küresel ekonomik büyüklüğün %10’una denk geliyor. Bu büyüklükteki bir kaynağın hangi türde faaliyetleri desteklemek için kullanılacağı, aynı zamanda dünyanın gelecek on yıllarına da şekil verecek bir karar olarak önümüzde duruyor.

Salgınla birlikte hasar gören ekonomiler ilk etapta, kayıplarını hızlıca telafi edebilecekleri “eskiye dönüş” planlarına odaklandılar. Ancak eskiye dönmeyenin bugünkü krizleri yaratan şartları da yeniden üretmek anlamına gelmesi, alternatif yaklaşımlara dönük talepleri de artırdı. Yakın tarihte benzerini görmediğimiz büyüklükteki mali kaynakların düşük karbonlu, sürdürülebilir bir ekonomik sistemi hedefleyen, daha sağlıklı ve daha adil bir toparlanmayı desteklemesi gerektiği

farklı mecralarda sıklıkla dile getiriliyor. “Daha iyi” bir toparlanmanın çerçevesini çizen ulusal hükümetler, uluslararası kurumlar ve çokuluslu kuruluşlar, aynı zamanda bir dönüşüm gündemini de ortaya koyuyor.

Her ne kadar böylesi bir dönüşüm gündemine yönelik söylemler çoğalıyor olsa da uygulamada hâlâ karbon yoğun yatırımlar öne çıkıyor. Dünyanın en büyük ekonomilerinden oluşan G20 özelinde yapılan hesaplar, 2020 yılı başından bu yana enerji arz ve talebi ile ilişkili alanlara aktarılan ve büyüklükleri parasal olarak ifade edilmiş olan kaynakların 403 milyar dolar seviyesine ulaştığını gösteriyor. Bu tutarın %54’ü fosil yakıt kaynaklı faaliyetleri destekliyor ve büyük bir kısmı (fosil yakıtlı faaliyetlere verilen teşviklerin %88’i) emisyon azaltımı gibi herhangi bir önkoşul taşıyor. Kaynakların bu şekilde dağıtılıyor olması, arka planda süren dönüşüm tartışmalarının inandırıcılığına da zarar veriyor.

Toplam desteklerden %36’lık pay alan “yeşil” politikalarından önemli bir bölümünün (%66’sı) ne kadar yeşil olduğu ise belli şartların sağlanmasına bağlı. Elektrikli araçlarda olduğu gibi, yenilenebilir enerji kaynaklarının sistem entegrasyonunun artırılması durumunda ya da hidroelektrik santrallerde olduğu gibi, çevresel regülasyonların tam anlamıyla uygulanması durumunda “yeşil” olarak değerlendirilebilecek bu destekler, enerji dönüşümünün bütüncül olarak ele alınması gerekliliğini bir kez daha vurguluyor.

İklim değişikliğinin ciddiyeti ve kaynakları konusunda kamuoyunda artan farkındalık olunlu bir gelişme olmakla birlikte, benzer bir farkındalığın bu krizin önüne geçilmesi için atılması gereken acil adımlar konusunda da yaratılması gerekiyor. Sorumlu vatandaşlar olarak, karar vericiler tarafından kısıtlı kamu kaynaklarının ne şekilde kullanıldığını, bizi yaşanabilir bir geleceğe taşıma yönünde tercihlerin yapılıp yapılmadığını sorgulamalıyız. Bugün enerji sektörünün merkezinde olduğu küresel bir dönüşüm gündeminin dışında kalmak, yarın hepimiz için tarihin yanlış tarafında olmak anlamına gelecek.

TÜRKİYE KAMUOYU ELEKTRİK ÜRETİMİNE DAİR DEĞİŞİMİN FARKINDA

YAZI: LEO ROBERTS, E3G ARAŞTIRMA SORUMLUSU

2019 yılında Türkiye ve diğer beş ülkedeki insanların elektrik sektöründe yabancı yatırıma dair görüşlerini incelemiştik. Türkiye vatandaşlarının %86’sının Türkiye’nin uzun vadeli kalkınmasını desteklemek için güneş ve rüzgar enerjisi yatırımlarını tercih ettiğini, buna karşılık sadece %11’inin kömür gibi fosil yakıtlara yatırım yapılmasını istediğini görmüştük. Bu son sonuçlar, Türkiye kamuoyunun elektrik üretim biçimlerindeki büyük küresel değişimin farkında olduğunu gösteriyor.

İnsanlar, kömürden elektrik üretiminden kaynaklanan kirliliğin ilgili hastalıklara yol açtığını ve iklim değişikliğine katkıda bulunduğunu anlıyor. Bu yeni anket aynı zamanda toplumun yenilenebilir enerjinin muazzam ekonomik potansiyelini fark ettiğini de gösteriyor. İnsanların COVID-19 fonları ile kömür endüstrisinin kurtarılmasını istemediğini görmek cesaret verici.